Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН ◆ 17 июль 1970 йил, жума ◆ № 166 (14.632). ◆ Баҳоси 3 тийин.

МАРРАМИЗ—ҚИРҚ ЦЕНТНЕР!

КПСС XXIV съездини чақириш ҳақидаги хушхабар совхозимиз ишчиларини янги меҳнат зафарларига отлантириб юборди. Партиямиз Марказий Комитетининг яқинда бўлиб ўтган июль Пленуми қарорларини жанговар иш программаси деб қабул қилган коллективимиз аъзолари қишлоқ хўжалик экинлари, хусусан пахта ҳосилини кескин равишда ошириш юзасидан конкрет чора-тадбирлар белгиладилар.

Совхозимиз коллективи янгиариқликлар ташаббусига қўшилиб ғўза парваришини янада кучайтирдилар.

2150 гектар майдоннинг ҳаммасида ўсимлик нормал ривожланмоқда. Б. Мўминов, М. Поёнов, А. Хўжаназаров, К. Холматов ўртоқлар бошлиқ комплекс механизациялашган звеноларнинг аъзолари беш йилликнинг сўнгги йилида ҳар бир гектар майдондан 45-50 центнердан «оқ олтин» етиштириш учун ғайрат камарини боғлаб фидокорона меҳнат қиляптилар.

Совхозимиз ишчилари КПСС Марказий Комитети июль Пленумининг қарорларига жавобан илгари олган мажбуриятларини қайта қараб чиқдилар ва ўз зиммаларига янги оширилган мажбурият олдилар. Эндиликда биз ҳар гектар ердан 38 центнер ўрнига 40 центнердан «оқ олтин» етиштиришга қарор бердик. Бу фахрли вазифани бажаришга каттадан кичик ҳаммамиз бир ёқадан бош чиқариб ҳаракат қилмоқдамиз. Сўз устидан чиқишимиз шак-шубҳасиздир.

Х. БАРАТОВ,
Шўрчи районидаги «Комсомол 30 йиллиги» совхозининг директори.

Х. ХУЖАҚУЛОВ,
эллик центнерчи звено бошлиғи.

МОСКВА, КРЕМЛЬ. 1970 йил 15 июль. Саккизинчи чақириқ СССР Олий Советининг сессиясида Иттифоқ Совети ва Миллатлар Советининг қўшма мажлиси.

А. Пахомов ва Н. Скурихина фотоси.

ХАЛҚ ИРОДАСИ БИЛАН, ВАТАН БАХТ-САОДАТИ УЧУН

САККИЗИНЧИ ЧАҚИРИҚ СССР ОЛИЙ СОВЕТИНИНГ БИРИНЧИ СЕССИЯСИ

15 июлда Москвада саккизинчи чақириқ СССР Олий Советининг биринчи сессияси ўз ишини давом эттирди.

Эрталаб соат 10 да Катта Кремль саройида **Иттифоқ Совети** билан **Миллатлар Совети**нинг қўшма мажлиси бошланди. Залда меҳмонлар кўп, чет эл дипломатлари, совет ва чет эл мухбирлари ҳозир бўлганлар.

Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. П. Кириленко, А. Н. Косигин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорний, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Е. Шелест, Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, П. Н. Демичев, Д. А. Кунаев, П. М. Машеров, В. П. Мжаванадзе, Ш. Р. Рашидов, Д. Ф. Устинов, В. В. Шчербицкий, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, Ф. Д. Кулаков, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев ўртоқларни депутатлар ва меҳмонлар ўринларидан туриб, гулдурос қарсаклар билан кутиб олдилар.

Иттифоқ Советининг Раиси депутат **А. П. Шитиков** раислик қилди. У СССР Министрлар Советининг Раиси депутат **А. Н. Косигин**дан сессияда раислик қилувчи номига қуйидаги мазмунда ариза олинганлигини айтди:

«СССР Конституциясига мувофиқ ва СССР Олий Совети муҳокамасига СССР ҳукуматини тузиш масаласи қўйилганлиги муносабати билан Министрлар Совети ўз вазифаларини бажо келтирилган деб ҳисоблайди ва Олий Совет олдида ўз ваколатларини зиммасидан соқит қилади.

СССР Министрлар Совети ана шуни Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Олий Советига маълум қилишни сиздан сўрайди».

КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари депутат **Л. И. Брежнев**га сўз берилди. Депутатлар ва меҳмонлар уни гулдурос қарсаклар билан кутиб олдилар.

Депутат Л. И. БРЕЖНЕВ нутқи

— Депутат ўртоқлар! Биз СССР ҳукуматининг Олий Совет олдида ўз ваколатларини соқит қилганлиги тўғрисидаги аризасини эшитдик. Шу муносабат билан Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг топширувига биноан, ўртоқ Алексей Николаевич Косигинни яна СССР Министрлар Советининг Раиси қилиб тайинлаш тўғрисидаги таклифни сизнинг муҳокамангизга ҳавола қиламан. Бу таклифни СССР Олий Советининг партия группаси ва палаталарнинг оқсоқоллар кенгашлари қўллаб-қувватлади. **(Гулдурос, давомли қарсаклар).**

Ўртоқ Алексей Николаевич Косигинга СССР ҳукумати составини Олий Совет муҳокамасига тақдим этишни топшириш таклиф қилинади. **(Қарсаклар).**

◆ ◆

СССР Министрлар Совети Раисининг аризаси юзасидан СССР Олий Советининг қуйидаги қарори бир овоздан қабул қилинади:

«Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Олий Совети **қарор қилади:**

1. СССР Министрлар Совети Раисининг СССР ҳукумати СССР Олий Совети олдида ўз ваколатларини зиммасидан соқит қилганлиги тўғрисидаги аризаси маълумотга олинсин.

СССР Министрлар Советининг фаолияти маъқуллансин.

2. Ўртоқ Алексей Николаевич **Косигин** СССР Министрлар Советининг Раиси қилиб тайинлансин ва унга СССР ҳукумати составини тўғрисидаги таклифни СССР Олий Советига тақдим этиш топширилсин.

3. СССР Министрлар Советига СССР Олий Совети СССР ҳукуматини тузиб бўлгунча ўз вазифаларини бажаришни давом эттириш топширилсин».

Шундан кейин депутатлар ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикалар меҳнат қонунлари Асослари лойиҳасини қараб чиқишга киришдилар. Кун тартибидаги шу масала юзасидан ВЦСПС секретари депутат **В. И. Прохоров** доклад қилди.

Иттифоқ Совети қонун лойиҳалари тайёрловчи комиссиясининг раиси депутат **М. С. Соломенцев** қўшимча доклад қилди.

Шундан кейин ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг меҳнат қонунлари Асослари лойиҳасини муҳокама қилиш бошланди.

СССР Министрлар Советининг меҳнат ва иш ҳақи масалалари бўйича давлат комитети раиси депутат **А. П. Волков** биринчи бўлиб сўзга чиқди. Меҳнат тўғрисидаги қонун, деди у, социалистик жамият аъзолари фаолиятининг ҳамма томонларини тартибга солувчи ҳуқуқий нормалари орасида ғоят муҳим ўрин олади. Бу табиий бир ҳол. Бизнинг жамиятимизда меҳнат муносабатлари барча иқтисодий ва социал муносабатларнинг негизидир, меҳнат аҳли эса янги ижтимоий тузумнинг асосий сиймосидир.

Нотиқ айтдики, меҳнат қонунлари Асослари лойиҳасида замон синовидан ўтган масалалардан ташқари, ишчи ва хизматчилар меҳнат ҳуқуқлари гарантияларини кенгайтиришга қаратилган янги қоидалар қараб чиқилади. Бу қоидаларнинг кўпи лойиҳани жамоатчилик кенг доиралари томонидан муҳокама қилиниши натижасида киритилди.

Меҳнат қонунлари Асослари лойиҳасида, деб таъкидлади депутат, совет гражданларининг ҳуқуқларигина эмас, балки бурчлари ҳам аниқ таърифлаб берилган. Барча ишчи ва хизматчилардан меҳнат интизомига риоя қилиш, халқ бойлигини авайлаб сақлаш, белгиланган меҳнат нормаларини бажариш талаб этилади. Меҳнат интизоми, аввало, кишиларни меҳнатга онгли муносабатда бўлиш руҳида тарбиялаш ва виждонан қилинадиган ишларни рағбатлантириш билан йўлга қўйилиши лозим.

Совет кишиларининг ғоят кўпчилиги социалистик жамият олдида юксак масъулиятни тўла англаган ҳолда меҳнат қилмоқдалар. Аммо кўпчиликни ташкил этган соф виждонли ва онгли гражданлар билан бир қаторда бракчилар ва прогулчилар, учарлар ва ичкиликбозлар, меҳнат интизомини бошқа йўсунда бузувчи шахслар ҳали ҳам бор. Ишонтириш тадбирлари тегишинча таъсир кўрсатмайдиган бундай шахсларга нисбатан меҳнат тўғрисидаги қонун Асослари лойиҳаси интизом ва жамоатчилик йўли билан таъсир кўрсатиш чораларини қўлланишни кўзда тутади.

СССР меҳнат қонунлари, деб таъкидлади нотиқ, жаҳонда энг прогрессив қонунлардир, чунки бу қонунлар ривож топган социалистик жамиятдаги меҳнат муносабатларини мустаҳкамлайди, деб таъкидлади нотиқ.

Москвадаги «Серп и Молот» заводининг пўлат эритувчиси, депутат **В. В. Клюев** қуйидагиларни айтди:

— ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикалар меҳнат қонун Асослари лойиҳасини ҳозир муҳокама қилиб турибмиз. Бу лойиҳа ана шу муҳим масала юзасидан совет қонунларининг ярим асрлик тараққиёт йўлини якунлайди. Меҳнат тўғрисидаги қонунларимиз социалистик экономикани изчиллик билан ривожлантириш учун ҳамиша хизмат қилиб келди, ишчи ва хизматчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилди. Қонун Асослари қабул қилиниши билан бу йўлда олға қараб янги катта қадам қўйилади.

Нотиқ ўз нутқида социалистик мусобақа ва меҳнат интизомини янада мустаҳкамлаш масалаларига катта эътибор берди. Ишчи ва хизматчиларимизнинг ғоят кўпчилиги, деди у, ўз постида ҳалол меҳнат қилмоқда, ишлаб чиқаришда белгиланган қоидаларни пухта бажармоқда. Аммо ишчи шаънини қадрламайдиган, прогул қилиб, меҳнат интизомини бузадиган, ичкиликка берилиб кетган кишилар ҳам бор. Асослар лойиҳаси муваффақиятларимизнинг асосий шартларидан бири бўлган меҳнат интизомини оғишмай мустаҳкамлашга қаратилган тадбирларни кўзда тутади. Бинобарин, ишчилар синфи, барча меҳнаткашлар бу тадбирларни якдиллик билан қўллаб-қувватламоқдалар.

«Нотиқ меҳнат қонунлари асосларининг амалга оширилиши ижтимоий ишлаб чиқаришни янада оширишга, коммунизм ғалабаси сари муттасил олға боришимизда янгидан-янги муваффақиятларга эришишга ёрдам беради», деб ишонч билдирди.

Южний машинасозлик заводининг директори депутат **А. М. Макаров** (Днепропетровск области) ўз нутқида совет меҳнат қонунлари чинакам социалистик демократизм принципларини ўзида мужассамлаштиради, деб таъкидлади. Бу қонунлар ишчилар билан хизматчиларга кенг меҳнат ҳуқуқлари беради ва шу ҳуқуқларни реал равишда гарантиллайди. Муҳокама қилинаётган лойиҳа жамиятимиз ривожининг ҳозирги босқичида унинг эҳтиёжларини тўлиқ ва батамом ифодалайди.

Одатда, мамлакатимизда амал қилаётган меҳнат қонунларига қаттиқ риоя этилмоқда, деди нотиқ. Бироқ ишчи ва хизматчиларнинг меҳнат ҳуқуқларини бузиш ҳодисалари ҳам учраб турганлиги ҳоллари ҳам оз эмас. Кўп жиҳатдан бунинг сабаби шуки, мавжуд меҳнат қонунлари эскириб қолди. Шу важдан ҳам бу қонунларни ҳаёт талабларига мувофиқ ҳолга келтириш лозим.

Депутат меҳнат муносабатларида қонунчиликни янада мустаҳкамлаш масалаларига тўхталиб, прокуратура органлари, министрликлар, идоралар, шунингдек корхоналар ва муассасаларнинг раҳбарлари ҳам ўзлари учун тегишли хулосалар чиқариб олсинлар деган истакни билдирди. Меҳнат муносабатларида қонунчиликни мустаҳкамлашда маҳаллий ҳокимият органлари катта роль ўйнашлари лозим. Бу соҳада уларнинг қиладиган ишлари жуда кўп. Ишчи ва хизматчиларнинг меҳнат ҳуқуқларини бузишларининг ўзини тугатиш учун, шунингдек бундай бузишларни келтириб чиқарувчи сабабларни йўқотиш учун ҳам зарур чоралар кўрилиши керак. Депутатларнинг группалари ўз мажлисларига цехларнинг бошлиқларини, корхоналарнинг раҳбарларини таклиф қилиб, улар олдига меҳнатни муҳофаза қилишни кучайтириш тўғрисидаги талабларни қўйишлари мумкин.

Меҳнаткашлар депутатлари район, шаҳар Советларининг ижроия комитетлари у ёки бу корхонада меҳнат қонунлари бузилганлиги тўғрисида маълумотга эга бўлгач, аҳволни тезроқ тузатиб олишни, ёки ходимнинг бузилган ҳуқуқини қайтадан тиклашни талаб қилишга ҳақлидирлар.

Ўзбекистон комсомоли Марказий Комитетининг биринчи секретари депутат **Р. Ҳ. Абдуллаева** шуни таъкидладики, меҳнат қонунлари Асосларининг СССР Олий Совети сессиясида караб чиқилаётган лойиҳаси—Коммунистик партия билан давлатнинг меҳнаткаш инсон тўғрисидаги, Ватанимизни янада равнақ топтириш тўғрисидаги ғамхўрлигини кўрсатувчи ёрқин далилдир. Қонуннинг ҳар бир боби, ҳар бир моддаси совет кишисининг меҳнат қилиш, дам олиш, текин билим олиш ва даволаниш, қариганда ва меҳнат қобилиятини йўқотган тақдирда моддий таъминланиш ҳуқуқини қайта-қайта гарантиялаб беради. Бу ҳужжатда, деди Р. Ҳ. Абдуллаева, биз Лениннинг коммунистик қурилиш ишига ёшларни ҳар томонлама жалб этиш тўғрисидаги, йигит-қизларнинг меҳнат билан ўқишни бирга қўшиб олиб боришлари учун энг қулай шарт-шароитларни яратиб бериш тўғрисидаги ғояларини рўёбга чиққанлигини кўриб турибмиз.

Ишга ўрнашиш, текин касб таълими олиш ҳуқуқи қаерда ва қайси бир капиталистик мамлакатдаги йигит ва қизларга гарантиялаб берилган? Капитал мамлакатларида болалар меҳнатини эксплуатация қилиш ҳануз давом этиб келмоқда. Шу мамлакатлардаги минг-минглаб ёшлар ўзларига иш топа олмайдилар, меҳнатга ҳақ тўлашда уларни доимо камситмоқдалар, уларнинг сиҳат-саломатлигини муҳофаза этиш тўғрисида ҳеч ким ғамхўрлик қилмайди.

Барча совет ёшлари қатори Ўзбекистоннинг йигит-қизлари ҳам, деди депутат, Октябрнинг улуғ ғалабаларини қадрлайдилар, севикли Ватан қудратини фидокорона меҳнат қилиб, мустаҳкамлайдилар.

Р. Ҳ. Абдуллаева ўз нутқининг пировардида меҳнат қонунлари Асослари лойиҳасини қизғин маъқуллади. Бу лойиҳа қонунга айлангач, ёшларнинг коммунистик қурилишда тағин ҳам актив иштирок этишига шубҳасиз ёрдам беради, мамлакат иқтисодий қудратини янада мустаҳкамлаш ишига хизмат қилади.

Сўнгра КПСС Ленинград шаҳар комитетининг биринчи секретари депутат **Г. И. Попов**га сўз берилди. Меҳнат қонунлари Асосларининг қабул қилиниши, деди у, партия билан халқнинг яна бир ғалабаси, яна бир катта муваффақиятидир. Бу муваффақият олға томон ҳаракат қилиб бораётганлигимиздан, социалистик тузумнинг буюк ҳаётбахш кучидан далолат беради. Асослар лойиҳасида ҳаётни ва меҳнат шароитларини янада яхшилашга қаратилган янги қоидалар баён этилган.

Ишчи ва хизматчиларнинг жуда кўпчилиги, деди депутат, жамият бахт-саодати йўлида ҳалол ва виждонан меҳнат қилиб келмоқда, социалистик мусобақада, коммунистик меҳнат ҳаракатида актив қатнашмоқда, ишлаб чиқаришда чинакам қаҳрамонлик кўрсатмоқда. Лекин шу билан бирга совет гражданларига бериб қўйилган ҳуқуқлардан ва бошқа неъматлардан бажонидил фойдаланиб, айрим коллективларнинг ва умуман жамиятнинг манфаатларини назар-писанд қилмаётган кишилар ҳали ҳам учраб турибди. Ичкиликбозлар, ишга кечикиб келувчилар, меҳнат ва ишлаб чиқариш интизомини бузувчилар халқ хўжалигига ниҳоятда катта зарар етказаётганлиги яхши маълум. Шу сабабли ишлаб чиқариш илғорлари, софдил меҳнатчилар социалистик ишлаб чиқаришни издан чиқараётган кишиларга қарши кескин чоралар кўрилишини қаттиқ талаб қилаётганликлари бежиз эмас.

Нотиқ жамият манфаатлари учун, ўзига кўпроқ нарсани ўмариб, жамиятга камроқ фойда келтиришга интилувчи турли виждонсиз кишиларга қарши курашни кучайтиришга қаратилган бирқанча таклифлар киритди.

— Мен ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикалар меҳнат қонунлари Асосларининг муҳокама этилаётган лойиҳасини маъқуллайман,— деди Г. И. Попов. — Бу жуда муҳим ҳужжат халқимизнинг коммунизм сари бундан буён қиладиган ҳаракатида катта роль ўйнайди.

Латвия ССРдаги «Засулаука мануфактура» комбинатининг тўқувчиси депутат **М. Н. Капуста** бундай деди:

— Меҳнат қонунлари Асосларининг лойиҳаси ҳар бир совет меҳнатчисига тааллуқлидир. Бу ҳужжат палаталарнинг доимий комиссияларида, иттифоқдош республикаларда, министрликлар ва идораларда муҳокама қилинди. Бинобарин, ана шу тайёргарлик ишида меҳнаткашлар жуда актив иштирок этдилар.

Меҳнат қонунлари Асослари лойиҳасида меҳнаткаш хотин-қизларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилишга, оналарнинг манфаатларини муҳофаза қилишга кўп эътибор берилганлиги тўғрисида депутат зўр мамнуният билан гапирди.

Депутат М. Н. Капуста мамлакатимиз ҳаётининг барча соҳаларида хотин-қизлар катта роль ўйнаётганлигини таъкидлаб, Латвиядаги ҳамма ишчилар билан хизматчиларнинг ярмиси хотин-қизлар эканлигини айтди. Республикадаги Социалистик Меҳнат Қаҳрамонларининг учдан бир қисми аёллардир. Латвия ССР Олий Совети депутатларининг салкам учдан бир қисми ҳам хотин-қизлардан иборат. Нотиқ меҳнат қонунлари Асослари лойиҳасини тўла-тўкис қўллаб-қувватлайман, деди.

(Давоми иккинчи бетда).

ХАЛҚ ИРОДАСИ БИЛАН, ВАТАН БАХТ-САОДАТИ УЧУН

(Боши биринчи бетда).

Қозоғистон ССР Кустаной областидаги «Стационний» совхозининг директори депутат **Б. Н. Климов** ўз нутқида шуни таъкидлаб ўтдики, меҳнат қонунлари Асослари меҳнат унумдорлигини оширишга ва шу асосда совет халқининг фаровонлигини янада ўстиришга ёрдам беради. Партиямиз Марказий Комитетининг яқинда бўлиб ўтган Пленумида КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ Л. И. Брежнев қилган докладда қишлоқ меҳнатчилари олдига қишлоқ хўжалигини янада ривожлантириш юзасидан янги вазифалар қўйилди, деди нотиқ. Бу эса бизда ердан ва техникадан фойдаланишни яхшилашни, колхоз ва совхозлардаги ижтимоий ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишни, меҳнат унумдорлигини анча ўстиришни ва қишлоқ хўжалик маҳсулоти таннархини камайтиришни талаб қилади. Ана шуларнинг ҳаммасига ишлаб чиқаришни тўғри ташкил этган, интизомга қаттиқ риоя қилган ҳамда меҳнатни маънавий ва моддий рағбатлантиришни моҳирона қўшиб олиб борган тақдирдагина эришиш мумкин. Асослар лойиҳасида бу масалаларга катта эътибор берилляпти.

Депутатнинг фикрича, лойиҳанинг хусусияти шундан иборатки, у иш ҳақини давлат йўли билан марказлаштирилган тарзда тартибга солиб туришни мустаҳкамлай беради ва шу билан бирга меҳнатга ҳақ тўлашнинг ва моддий рағбатлантиришнинг айрим масалаларини коллектив шартномалар ёрдамида ҳал қилиш имкониятини беради.

Жамиятимизнинг коммунизм йўлидан ривожланиб бориши, совет демократиясини янада ривожлантириш, социалистик қонунчиликни мустаҳкамлаш ҳамда ишчилар билан хизматчиларнинг меҳнат ҳуқуқларини муҳофаза қилишни кучайтириш билан чамбарчас боғлиқдир, деди Б. Н. Климов. Мен совхоз ишлаб чиқаришининг раҳбари бўлганим учун ҳам ишга кечикиб келувчилар ва меҳнат интизомини бошқа тарзда бузувчилар социалистик жамиятга қанчалик зарар етказаётганлигини яхши биламан. Шу сабабдан ҳам мен бундай шахсларга нисбатан меҳнат қонунлари Асосларининг 56-моддасида кўзда тутилганидек қаттиқ таъсир чоралари кўрилиши лозимлиги тўғрисидаги таклифни батамом қўллаб-қувватлайман.

Музокараларни тўхтатиш тўғрисидаги таклиф қабул қилинади. Депутатлар ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг меҳнат қонунлари Асосларини тасдиқлаш тўғрисида бир овоздан қонун қабул қилдилар.

Шундан кейин сессия СССР Олий Совети Президиумининг Фармонларини тасдиқлаш масаласига ўтди. Шу масала юзасидан СССР Олий Совети Президиумининг Секретари депутат **М. П. Георгадзе** доклад қилди.

СССР Олий Совети СССР Олий Совети Президиумининг Фармонларини тасдиқлаш тўғрисидаги қонунларни бир овоздан қабул қилди.

◆ ◆

Соат 16 да Катта Кремль саройида СССР Олий Совети **Иттифоқ Совети** билан **Миллатлар Советининг** иккинчи қўшма мажлиси бўлди.

Коммунистик партия ва Совет давлатининг раҳбарлари президиумга чиққанларида мажлис аҳли уларни гулдурос қарсаклар билан кутиб олди.

Миллатлар Советининг Раиси депутат **Ё. С. Насриддинова** раислик қилади. У КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми ва СССР Министрлар Советининг таклифига биноан, Совет Иттифоқида дўстлик визити билан меҳмон бўлиб турган Бирлашган Араб Республикаси Президенти ва Бош министри, Араб социалистик иттифоқи раиси Жамол Абдил Носир Олий Советнинг мажлисида ҳозир бўлганлигини айтади. Мажлисда у билан бирга Араб социалистик иттифоқи Олий ижроия комитетининг аъзоси Али Сабрий, шунингдек Бирлашган Араб Республикасининг ташқи ишлар министри Махмуд Риад ва Бирлашган Араб Республикасининг ҳарбий министри генерал Муҳаммад Фавзий ҳозир бўлдилар.

Депутатлар ва меҳмонлар Бирлашган Араб Республикасидан келган меҳмонларни давомли қарсаклар билан табриклайдилар.

Сессия Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Олий Совети Президиумини сайлаш тўғрисидаги масалани қараб чиқишга киришади.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Бош секретари депутат **Л. И. Брежневга** сўз берилади. Ўртоқ Л. И. Брежнев гулдурос, давомли қарсаклар билан кутиб олинди.

Депутат Л. И. БРЕЖНЕВ нутқи

Депутат ўртоқлар! СССР Олий Совети Президиумини сайлаш тўғрисидаги масала қараб чиқилаётганлиги муносабати билан биз, аввало, Олий Совет Президиуми Раиси тўғрисидаги масалани ҳал этишимиз зарур.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг топширувига биноан, ўртоқ Николай Викторович Подгорнийни яна СССР Олий Совети Президиуми Раиси қилиб сайлаш тўғрисидаги таклифни сизнинг муҳокамангизга ҳавола қиламан. Бу таклифни Олий Советнинг партия группаси ва палаталарнинг Оқсоқоллар кенгашлари қўллаб-қувватлади. **(Гулдурос, давомли қарсаклар).**

• • •

Депутат Н. В. Подгорний бир овоздан СССР Олий Совети Президиумининг Раиси қилиб сайланади.

Давомли қарсаклар билан кутиб олинган депутат **Н. В. Подгорнийга** сўз берилади.

Депутат Н. В. ПОДГОРНИЙ нутқи

Ҳурматли депутат ўртоқлар! СССР Олий Совети Президиуми Раиси каби масъул лавозимга сайлаб, менга яна юксак шараф билдирилганлиги учун Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетига ва СССР Олий Советига чуқур миннатдорчилик ҳамда чин қалбимдан ташаккур изҳор қилишга ижозат бергайсиз! **(Қарсаклар).**

Мен ана шу юксак шараф ва катта ишончни ғоят қадрлайман. Бу шараф ва ишонч менинг зиммамга кўп вазифалар юклайди. Мен СССР Олий Совети депутатларининг юксак ишончини оқлаш учун, совет халқини комил ишонч билан коммунизм сари ғалабадан ғалабага бошлаб бораётган шонли ленинчи партиямиз Марказий Комитетининг юксак ишончини оқлаш учун бутун куч-ғайратим, бутун тажрибам ва билимимни сарф қиламан. **(Давомли қарсаклар).**

Депутат ўртоқлар! СССР Олий Советининг партия группаси ва палаталарнинг Оқсоқоллар кенгашлари менга СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосарлари, Президиум Секретари ва аъзолари тўғрисидаги таклифни муҳокамангизга қўйишга топширдилар.

СССР Конституциясига мувофиқ, СССР Олий Совети Президиуми составига Раиснинг ҳар бир иттифоқдош республикадан биттадан — жами 15 ўринбосари, СССР Олий Совети Президиумининг Секретари ва Президиумнинг 20 аъзоси сайланади.

Сўнгра Н. В. Подгорний ана шу лавозимларга номзодларни тақдим этади.

Депутат Ё. С. Насриддинова Миллатлар Советининг Раиси қилиб сайланганлиги сабабли, деди Н. В. Подгорний, Ўзбекистон ССРнинг раҳбар совет ва партия органлари ҳозирги пайтда ўз республикаларидан СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосарини сайламасликни илтимос қилдилар. Шу сабабли бу илтимосни маъқуллаш ва Ўзбекистон ССРдан СССР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари тўғрисидаги масалани СССР Олий Советининг навбатдаги сессиясида қараб чиқиш ҳақида таклиф киритилади.

• • •

Ҳар иккала палата депутатлари бир овоздан СССР Олий Совети Президиумини сайлайдилар.

Шундан кейин сессия СССР ҳукуматини — СССР Министрлар Советини тузиш тўғрисидаги масалани қараб чиқишга киришди.

Давомли қарсаклар билан кутиб олинган СССР Министрлар Совети Раиси депутат **А. Н. Косигинга** сўз берилади.

СССР Олий Советининг топшириғига биноан. А. Н. Косигин Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи ҳукумати — СССР Министрлар Совети составини тасдиқлаш учун ҳавола қилади. КПСС Марказий Комитети ва Олий Советнинг партия группаси ҳамда палаталарнинг Оқсоқоллар кенгашлари ҳукуматнинг ана шу составини маъқулладилар.

Ўртоқ А. Н. Косигин СССР Министрлар Совети Раисининг биринчи ўринбосарлари, СССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосарлари, СССР министрлари, СССР Комитетларининг раислари ва ҳукуматнинг бошқа аъзолари лавозимларига номзодлар кўрсатади. СССР Конституциясининг 70-моддасига биноан, иттифоқдош республикалар Министрлар Советларининг Раислари, вазифаларига кўра, Министрлар Совети составига кирадилар.

Олий Совет бир овоздан СССР ҳукумати — СССР Министрлар Советининг составини тасдиқлайди.

Шундан кейин А. Н. Косигин қуйидагиларни айтди:

Депутат А. Н. КОСИГИН нутқи

Ҳурматли депутат ўртоқлар! Бизга кўрсатилган ишонч учун Олий Совет тузган Совет ҳукумати аъзолари номидан ва шахсан ўз номимдан Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетига ва СССР Олий Советига самимий миннатдорчилик ҳамда чин кўнгилдан ташаккур изҳор қилишга ижозат бергайсиз. **(Қарсаклар).**

Ҳукумат ўзининг бутун фаолиятида Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг ленинча бош йўлига, бутун совет халқи якдиллик билан маъқуллаётган ва қўллаб-қувватлаётган йўлга оғишмай амал қилади.

Бизнинг мамлакатимиз капитализм билан тарихий мусобақада Коммунистик партия раҳбарлигида катта муваффақиятларга эришди. Ватанимизнинг қудрати йил сайин мустаҳкамланиб бормоқда ва замонамизнинг энг муҳим проблемаларини ҳал этишда Ватанимизнинг роли ошиб бормоқда.

Юксак даражада ривожланган социалистик индустрия ва социалистик қишлоқ хўжалигига таянган экономика тараққий этиб бормоқда. Коммунистик қурилиш тобора кенг кўламда ривожланмоқда.

Совет Иттифоқи ҳукумати ташқи сиёсатини амалга оширганида ҳозирги вақтда тинчликни сақлаш ва халқларнинг хавфсизлигини таъминлаш проблемалари ғоят мураккаб эканлигини, урушларни ва жаҳонда ҳали ҳам давом этаётган агрессияни тўхтатиш ва уларнинг олдини олиш учун, барча қитъалардаги халқларнинг мустақил тараққиёт ҳуқуқи учун кураш проблемаларининг мураккаблигини эътиборга олади. Биз тинчлик ва социализм манфаатларини кўзлаб, ана шу проблемаларни ва бошқа проблемаларни ҳал этиш учун курашни давом эттираверамиз. **(Қарсаклар).**

Ҳукумат Совет Иттифоқининг халқаро аҳволини, мамлакатимизнинг хавфсизлиги, унинг иттифоқчилари ва дўстларининг хавфсизлигини тобора мустаҳкамлаш, социалистик мамлакатлар халқлари ўртасидаги ўртоқлик ва дўстлик алоқаларини мустаҳкамлаш, социалистик ҳамдўстлик жипслигини янада мустаҳкамлаш тўғрисида доим ғамхўрлик қилаверади.

СССР Министрлар Совети совет халқининг бахт-саодати йўлида Ватанимиз қудратини мустаҳкамлаш манфаатларини кўзлаб ишлаш учун ўзига нисбатан ва барча министрликлар ҳамда идораларга нисбатан янада кўпроқ талабчан бўлади. **(Қарсаклар).**

Совет министрлари, ҳукуматнинг барча аъзолари фахрли юксак вазифаларни миннатдорчилик билан қабул қилганлари ҳолда, ўз зиммаларидаги жавобгарликни ва бурчларни чуқур англаганлари ҳолда зўр ғайрат билан ижодий меҳнат қилиб, ўзларига топширилган ишни муваффақиятли суратда амалга оширадилар, ижтимоий ишлаб чиқаришнинг самарадорлигини юксак даражага кўтаришга эришадилар, билдирилган ишончни шараф билан оқлайдилар **(Қарсаклар).**

Ҳурматли депутат ўртоқлар! Совет ҳукумати халқ олдидаги юксак бурчини муносиб бажариш учун ҳамма чораларни кўради, деб сизларни ишонтиришга ижозат бергайсиз **(Давомли қарсаклар).**

• • •

Давомли қарсаклар билан кутиб олинган Иттифоқ Совети ташқи ишлар комиссиясининг раиси депутат **М. А. Сусловга** сўз берилади.

Депутат М. А. СУСЛОВ нутқи

Депутат ўртоқлар! Кейинги вақтларда Америка агрессияси Камбоджа территориясига ёйилиши натижасида Шарқи-Жанубий Осиёда халқаро вазият янада оғирлашди.

Америка ҳарбийлари 1954 ва 1962 йилларда Женевада тузилган битимларни сурбетларча поймол этиб ва халқаро ҳуқуқнинг элементар нормалари билан ҳисоблашмай, Вьетнам, Лаос ва Камбоджа халқларига қарши ваҳшиёна агрессия қилмоқдалар.

Улуғ Ленин васиятларига содиқ бўлган Совет Иттифоқи империалистлар агрессиясига қарши, халқлар тинчлиги ва осойишталиги ишини изчиллик билан ёқлаб чиқмоқда, Вьетнам халқини ва эркесевар бошқа халқларни қўллаб-қувватлаб келди ва қўллаб-қувватламоқда.

Ҳинди-Хитойда Америка империализмининг агрессияси кенгайганлиги муносабати билан Иттифоқ Совети ва Миллатлар Советининг ташқи ишлар комиссиялари бу масала юзасидан Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Олий Советининг Баёнотини қабул қилишни мақсадга мувофиқ деб ҳисоблайдилар.

СССР Олий Советининг Баёноти Совет Иттифоқи Ҳинди-Хитой халқларининг ўз озодлиги ва мустақиллиги учун қаҳрамонларча олиб бораётган курашни астойдил ва қардошларча қўллаб-қувватлаётганлигини исбот этувчи яна бир далил бўлади. Бу Баёнот империалистлар агрессиясига қарши, АҚШ қўшинларини ва АҚШ иттифоқчилари қўшинларини Жанубий Вьетнам, Лаос ва Камбоджадан олиб чиқиб кетиш учун, Ҳинди-Хитой халқларига ўз ишларини ўзлари ҳал этиш имконини бериш учун жаҳон жамоатчилиги фикрини сафарбар қилишга ёрдам беради.

Баёнот лойиҳаси текстини ўқишга ижозат бергайсиз.

Депутат М. А. Суслов «Ҳинди-Хитойда Америка империализмининг агрессияси кенгайтирилганлиги муносабати билан СССР Олий Советининг Баёноти»ни ўқиб беради.

• • •

Ҳинди-Хитойда Америка империализмининг агрессияси кенгайтирилганлиги муносабати билан СССР Олий Советининг Баёноти бир овоздан қабул қилинади.

Шундан кейин Миллатлар Совети ташқи ишлар комиссиясининг раиси депутат **Б. Н. Пономаревга** сўз берилади.

Депутат Б. Н. ПОНОМАРЕВ нутқи

Депутат ўртоқлар!

Иттифоқ Совети билан Миллатлар Советининг ташқи ишлар комиссиялари Яқин Шарқдаги аҳвол тўғрисида СССР Олий Советининг Баёнот қабул қилиши тўғрисидаги таклифни сизнинг муҳокамангизга ҳавола қиладилар.

Жаҳоннинг шу районида вужудга келган вазият бундай Баёнотни қабул қилиш мақсадга мувофиқ эканлигини кўрсатади. АҚШ империализми рағбатлантираётган Исроилнинг агрессив ва мустамлакачилик сиёсати Яқин Шарқда умумий тинчлик ва халқлар осойишталигига катта хавф туғдираётган ўчоқни вужудга келтирди.

Маълумки, Совет Иттифоқи тинчликсевар ленинча ташқи сиёсатни амалга ошириб, империалистик агрессияга қарши, уруш ўчоқларини алангалатишга қарши изчиллик билан курашиб келмоқда. СССР ўзининг миллий ва социал озодлиги учун, Исроил агрессиясига қарши, империализм ва янги мустамлакачиликнинг жаҳоннинг ана шу районида ҳукмронлик мавқеини сақлаб қолиш йўлидаги уринишларига қарши мардона кураш олиб бораётган араб халқларига ҳар томонлама ёрдам бериб келди ва ёрдам бермоқда. Бирлашган Араб Республикаси, Суриянинг курашаётган халқлари билан ва бошқа араб халқлари билан қардошларча бирдамлик Совет Иттифоқи ташқи сиёсатининг интернационалистик сиёсат эканлигини, унинг халқлар озодлиги ҳаракатини қўллаб-қувватлашдан иборат принципиал йўлини конкрет ифодаловчи далилдир.

СССР Олий Советининг мўътабар Баёноти араб халқларининг ҳаққоний ишини қўллаб-қувватлаш йўлида янги муҳим қадам бўлади. Бу Баёнот агрессорни ва унинг ҳомийларини тобора фош қилишга ва Яқин Шарқда ҳаққоний ҳамда мустаҳкам тинчлик ўрнатилишни ёқлаб чиқаётган барча кучларни активлаштиришга ёрдам беради.

Депутат Б. Н. Пономарев «Яқин Шарқдаги аҳвол тўғрисида СССР Олий Советининг баёноти» текстини ўқиб беради.

• • •

Депутатлар ана шу Баёнот текстини бир овоздан қабул қиладилар.

Саккизинчи чақириқ СССР Олий Совети биринчи сессиясининг кун тартибидаги масалаларни қараб чиқиш тугалланди. Сессия ёпиқ деб эълон қилинади.

(ТАСС).

СССР ОЛИЙ СОВЕТИ ПРЕЗИДИУМИНИНГ ФАРМОНЛАРИНИ ТАСДИҚЛАШ ТЎҒРИСИДА

СССР Олий Совети Президиумининг Секретари депутат М. П. ГЕОРГАДЗЕ доклади

Депутат ўртоқлар! Ўтган чақириқ СССР Олий Советининг 1969 йил декабрида бўлиб ўтган еттинчи сессиясидан кейинги давр мобайнида СССР Олий Советининг Президиуми чиқарган фармонлар конституциянинг талабларига мувофиқ СССР Олий Советининг тасдиғига қўйилади. Менга ана шу фармонлар ҳақида маълумот бериш вазифаси топширилган.

Иқтисодий ислоҳотни амалга ошириш чоғида хўжаликни бошқариш тармоқ органларининг структурасини янада такомиллаштириш чоралари кўрилмоқда. Жумладан, саноатнинг айрим тармоқларини бошқариш ташкилий жиҳатдан бирмунча қайта тузилмоқда.

Шу муносабат билан 1970 йилнинг 3 июнида қабул қилинган фармонлар билан СССРнинг икки Иттифоқ - республика министрлиги ўзгартирилди. Нефть қазиш саноати Иттифоқ-республика министрлиги СССР Умумиттифоқ нефть саноати министрлигига ҳамда Химия саноати Иттифоқ республика министрлиги— СССР Умумиттифоқ химия саноати министрлигига айлантирилди.

СССР Олий Советининг Президиуми нарх белгилаш ишига раҳбарликни кучайтириш, мамлакатда нарх белгилаш сиёсати бирлигини таъминлаш ҳамда шу соҳада давлат интизомини мустаҳкамлаш мақсадларида 1969 йилнинг 30 декабрида «СССР Госплани ҳузуридаги Давлат нарх комитетини СССР Министрлар Советининг Иттифоқ - республика Давлат нарх комитетига айлантириш тўғрисида» фармон қабул қилди.

Телевидение ва радиоэшиттиришни янада ривожлантириш ҳамда бу ишга бутун мамлакат миқёсида марказлашган ҳолда раҳбарлик қилишни ташкил этиш мақсадларида 1970 йилнинг 12 июлидаги фармон билан СССР Министрлар Совети ҳузуридаги Радиоэшиттириш ва телевидение комитети СССР Министрлар Советининг Телевидение ва радиоэшиттириш Иттифоқ-республика Давлат комитетига айлантирилди.

Шу фармонларнинг тасдиқланиши СССР Конституциясининг СССР ҳукумати составини белгиловчи 70-моддасига ҳамда СССРнинг Умумиттифоқ ва Иттифоқ — республика министрликлари рўйхати берилган 77- ва 78-моддаларига тегишли ўзгартиришлар киритилишини талаб қилади.

Конституцияга киритиладиган ўзгартириш ва тўлдириш қонунининг лойиҳаси депутатларга тақдим қилинган.

СССР Олий Советининг Президиуми 1970 йилнинг 12 июнида СССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикалар граждан қонунлари асосларининг капитал қурилиш пудрат шартномаларини тузиш тартибини белгилаб берувчи 68-моддасини ўзгартириш тўғрисида фармон қабул қилди. Шу фармон қабул қилингунича, буюртмачи билан пудрат шартномаси фақат биргина қурилиш ташкилоти — бош пудратчи билангина тузилиши мумкин эди. Энди бўлса катта ишлаб чиқариш объектлари ва бошқа объектлар капитал қурилишида буюртмачи истисно тарзида икки ва ундан ошиқ қурилиш ташкилотлари — бош пудратчилар билан пудрат шартномаларини тузиши мумкин.

Бундай шартномалар тузиладиган ҳоллар ва уларни тузиш тартибини СССР Министрлар Совети белгилаб беради.

Депутат ўртоқлар! Ўтган вақт ичида СССР Олий Совети Президиуми солиқ қонунларининг баъзи масалалари юзасидан фармонлар қабул қилди.

«Қишлоқ хўжалик солиғи юзасидан қўшимча имтиёзлар тўғрисида» 1970 йилнинг 24 февралида қабул қилинган фармонга мувофиқ СССРни ҳимоя қилишда ёхуд ҳарбий хизматнинг бошқа вазифаларини ижро қилаётганида ярадор, контузия ёки майиб бўлиш оқибатида, ёки фронтда бўлиш билан боғлиқ касалликлар оқибатида инвалид бўлиб қолган ҳарбий хизматчи гражданларнинг хўжаликлари учун имтиёзлар кенгайтирилди. Шу гражданлар солиқ тўлашдан озод этиладиган ёш беш йил қисқартирилди.

Қишлоқ хўжалик солиғи юзасидан қўшимча имтиёзлар белгиланиши Совет давлатининг Ватан уруши инвалидлари моддий аҳволини янада яхшилаш юзасидан кўрган тадбирларидан биридир.

1970 йилнинг 19 январида қабул қилинган фармонга мувофиқ «Аҳолидан олинадиган даромад солиғи тўғрисида»ги фармонга ўзгартириш киритилди. Косибчилик — ҳунармандчилик билан шуғулланувчи гражданларнинг даромадларидан олинадиган солиқ камайтирилиши кўзда тутилади. Эндиликда косибчилик-ҳунармандчиликдан олинадиган даромадларнинг солиқ солинмайдиган минимуми йилига 720 сўмга боради.

Даромадлари солиқ солинмайдиган минимумдан ошадиган косиблар ва ҳунармандларга солиниб турган даромад солиғининг мавжуд ставкаларини ҳам ўрта ҳисобда 15,3 процент камайтириш кўзда тутилади.

Солиқ ставкаларининг пасайтирилиши гражданларни хизмат кўрсатиш доирасидаги ишларни бажаришга, шунингдек қўшимча кенг истеъмол моллари ишлаб чиқаришга жалб қилишга ёрдам беради.

1970 йилнинг 2 февралида СССР Олий Совети Президиумининг «Колхозлардан олинадиган даромад солиғи тўғрисида»ги фармонининг баъзи моддаларини ўзгартириш ҳақида» фармон қабул қилинди. Шу фармонга мувофиқ колхозларнинг соф даромадига солинадиган даромад солиғи хўжаликларнинг рентабеллик даражасига қараб табақалаштириб ҳисобланади. Бунда колхозлар оладиган соф даромаднинг илгари белгиланган солиқ солинмайдиган минимуми сақланиб қолади.

Фармон колхозларнинг даромад солиғи тўлаш тартибига ҳам баъзи ўзгартиришлар киритади.

Депутат ўртоқлар! СССР Олий Советининг Президиуми мавжуд қонунларнинг бошқа баъзи масалалари юзасидан ҳам фармонлар қабул қилди.

1970 йилнинг 25 мартида «Меҳнат низоларини кўриб чиқиш тартиби тўғрисидаги низомга қўшимчалар киритиш ҳақида» фармон чиқарилди. Шу фармонга мувофиқ ишдан бўшатиш, ўз вазифасига тиклаш, бошқа ишга ўтказиш ҳамда интизом чоралари кўриш масалалари юзасидан меҳнат низоларининг юқори органларга бўйсиниш тартиби билан ҳал қилувчи ходимлар категорияларининг рўйхати тўлдирилди.

Бутуниттифоқ «Интурист» акциячи жамиятининг баъзи мансабдор кишилари шу рўйхатга киритилди.

Озгина миқдорда валюта харид қилиш, сотиш ва алмаштириш фактларига қарши курашни кучайтириш мақсадларида, шунингдек баъзи шахсларнинг ажнабийларни ўзлари чет элдан келтирган буюмларни сотишга ундаш ҳаракатларига йўл қўйиб бўлмайди, деб ҳисоблаб, СССР Олий Советининг Президиуми 1970 йилнинг 25 мартида чиқарган фармонига мувофиқ бундай ҳатти-ҳаракатлар учун валюта ва харид қилинган буюмлар мусодара қилиб, жарима солиш тарзидаги маъмурий жавобгарликни белгилади. Озгина миқдорда валюта ва қимматли қоғоз харид қилганлиги, сотганлиги ва алмаштирганлиги учун йил мобайнида икки марта маъмурий жазога тортилган шахслар яна шундай ҳаракат қилган бўлса, улар жиноий жавобгарликка тортилишлари кўзда тутилган.

Маълумки, СССР Олий Совети 1968 йилнинг декабрида ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг ер қонунлари асосларини тасдиқлади. Бу қонунда жамиятимизнинг энг муҳим бойликларидан бири — ердан рационал фойдаланиш ва уни қўриқлашнинг асосий принциплари белгилаб берилган.

СССР Олий Советининг Президиуми ер қонунлари асосларига мувофиқ 1970 йилнинг 14 майида «Ер қонунларини бузганлик учун маъмурий жавобгарлик тўғрисида» фармон қабул қилди. Фармонда қишлоқ хўжалик ерларини ва бошқа ер-сувларни бузганлиги, ишлаб чиқариш чиқитлари ва бошқа чиқитлар ҳамда оқинди сувлар билан уларни ифлос қилганликлари учун, ердан хўжасизларча фойдаланганлиги ва ер қонунларини бошқа баъзи бузиш ҳоллари учун мансабдор кишилар ва гражданларнинг жавобгарлиги кўзда тутилади.

Мана шу қонун бузишлар учун мавжуд қонунларга биноан жиноий жавобгарликка тортиш кўзда тутилмаган ҳолларда жарима тарзидаги маъмурий жазо кўрилади.

Фармонда жарима солиш тартиби тўғрисидаги қоидалар ҳам бор.

СССР Олий Советининг Президиуми 1970 йилнинг 12 июнида «Ҳукм қилинган кишини мажбуран меҳнатга жалб этиб, озодликдан шартли маҳрум қилиш тўғрисида» фармон қабул қилди. Фармонда шартли ҳукм қилиш мумкинлиги кўзда тутилган. Бунда озодликдан маҳрум этилишга ҳукм қилинган киши мажбуран маълум иш жойига юборилади, бу ерда ҳукмда белгиланган жазо муҳлати мобайнида назорат остида меҳнат қилишга мажбур.

Бу шартли ҳукм биринчи марта унча оғир бўлмаган жиноят қилган ҳамда бир йилдан тортиб уч йилгача муҳлатга озодликдан маҳрум қилинган кишиларга нисбатангина қўлланилиши мумкин.

Фармонда ана шу чорани қўлланишга доир бошқа баъзи чеклашлар ҳам кўрсатиб ўтилган.

Шу фармон асосида шартли равишда озодликдан маҳрум этилишга ҳукм қилинганларнинг жазони ўташ тартиби, шунингдек уларни шарт билан барвақт бўшатилиш имконияти ҳам кўзда тутилади.

СССР Олий Советининг Президиуми 1970 йилнинг 6 июлида қабул қилган фармонига мувофиқ ҳарбий трибуналлар тўғрисидаги низомнинг 9-моддасига ўзгартириш киритди.

Бундай ўзгартириш киритилишига сабаб шуки, умумий ҳарбий мажбурият тўғрисидаги қонунга мувофиқ ички қўшинлар СССР Қуролли Кучларининг составига киритилган. Бинобарин, шу қўшинларнинг шахсий составига нисбатан эндиликда умумий қоида бор. Бу қоидага мувофиқ ҳарбий хизматчилар қилган барча жиноятлар тўғрисидаги ишларни ҳарбий трибуналлар кўриб чиқади.

Шу муносабат билан ички қўшинлар хизматида бўлган шахслар қилган жиноятлар тўғрисидаги ишлар суд жавобгарлигига тортилади деган махсус қоида амалда ортиқча бўлиб қолганлиги учун низомдан чиқариб ташланди.

Депутат ўртоқлар, фармонларни тасдиқлаш тўғрисидаги қонунларнинг лойиҳалари қўлингизда. СССР Олий Советининг Президиуми шу лойиҳаларни кўриб чиқиб, тасдиқлашингизни сўрайди. **(Қарсаклар).**

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Қонуни

ССР ИТТИФОҚИ ВА ИТТИФОҚДОШ РЕСПУБЛИКАЛАРНИНГ МЕҲНАТ ҚОНУНИ АСОСЛАРИНИ ТАСДИҚЛАШ ТЎҒРИСИДА

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқи Олий Совети **қарор қилади:**

1-модда. ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг меҳнат қонуни асослари тасдиқлансин ва 1971 йил 1 январдан бошлаб жорий этилсин.

2-модда. СССР Олий Совети Президиумига ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг меҳнат қонуни асосларини жорий этиш тартибини белгилаш ва ССР Иттифоқи қонунини ушбу асосларга мувофиқлаштириш топширилсин.

3-модда. Иттифоқдош республикалар Олий Советларига иттифоқдош республикалар қонунларини ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг меҳнат қонуни асослари билан мувофиқлаштириш топширилсин.

СССР Олий Совети Президиумининг Раиси
Н. ПОДГОРНИЙ.

СССР Олий Совети Президиумининг Секретари,
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1970 йил 15 июль.

ССР ИТТИФОҚИ ВА ИТТИФОҚДОШ РЕСПУБЛИКАЛАРНИНГ МЕҲНАТ ҚОНУНИ АСОСЛАРИ

Улуғ Октябрь социалистик революцияси эксплуатация ва зулм тузумини емириб ташлади. Меҳнаткашлар эксплуататорларга қул бўлиб асрларча меҳнат қилиб келганларидан кейин биринчи марта ўзлари учун, ўз жамиятлари учун ишлаш имкониятини олдилар.

Совет Иттифоқида социализм ғалаба қилиши билан кишининг киши томонидан эксплуатация қилиниши батамом ва абадий тугатилди. СССРда социалистик мулк меҳнатнинг ижтимоий ташкил этишнинг асоси бўлиб, у меҳнат аҳлининг яхшироқ ҳаёт кечиришини кўзлайдиган эркин меҳнат даврини очиб берди. Меҳнатнинг эксплуатациядан озод қилинганлиги чинакам шахс эркинлигининг асосий шартидир, бу эркинликни социалистик тузум гарантиялаб берди.

Эксплуататорлар ва эксплуатация қилинувчилар бўлмаган социалистик жамиятда жамиятнинг меҳнатга лаёқатли барча аъзолари ва барча гражданлар учун меҳнат қилишнинг умумийлиги меҳнат қилиш имконияти берилганлиги билан таъминланади. СССРда, ҳар кимдан қобилиятига яраша, ҳар кимга меҳнатига яраша, деган принцип амалдадир, меҳнат «Ишламаган тишламайди» деган принципга биноан меҳнатга лаёқатли ҳар бир гражданнинг вазифаси ва маънавий бурчидир.

Социалистик ижтимоий тузум одамларнинг меҳнат натижаларининг энг яхши бўлишидан, ижтимоий ишлаб чиқаришни узлуксиз ривожлантириш ва такомиллаштиришдан моддий ва маънавий манфаатдорлигини вужудга келтиради. Социалистик ишлаб чиқаришнинг ўсиб бориши совет халқининг моддий фаровонлигини ва маданий савиясини тўхтовсиз ошириб бориш учун мустаҳкам негизни таъминлаб беради. Совет давлати меҳнатни моддий ва маънавий рағбатлантириш формаларини такомиллаштирмоқда, ҳамда меҳнаткашларнинг оммавий социалистик мусобақасини ва коммунистик меҳнат ҳаракатини ривожлантиришга бутун чоралар билан кўмаклашмоқда.

Юксак меҳнат унумдорлигига эришиш, ижтимоий ишлаб чиқаришнинг самарадорлигини ошириш коммунизм қуришнинг энг муҳим шартидир. Бу вазифани ҳал этиш бутун халқ хўжалигида фан-техника тараққиётини тезлаштиришни, меҳнаткашларнинг маданий-техникавий малакасини тўхтовсиз ўстиришни, улар меҳнатининг уюшқоқлик ва интизомлилик даражасини оширишни талаб қилади.

СССРда фан-техника тараққиёти аҳолини иш билан тўла равишда таъминлаш билан қўшиб олиб борилади ва меҳнатни тубдан енгиллаштирмоқ, иш ҳафтасини қисқартирмоқ, оғир жисмоний ва ҳар қандай малакасиз меҳнатни тугатмоқ учун мана шу фан-техника тараққиётидан фойдаланилади. Фан-техника тараққиёти ривожлана борган сари одамларнинг ишлаб чиқариш фаолиятида ақлий меҳнат билан жисмоний меҳнат бир-бирига аста-секин узвий равишда қўшилиб кета беради. Кенг миқёсда амалга оширилаётган ва текин махсус ва ҳунар-техника таълими жамият манфаатларини ҳисобга олиб, иш ва касб турини ихтиёрий равишда танлаб олишни гарантиялайди. Меҳнаткашлар соғлигини сақлаш, меҳнат шароитининг бехатар бўлишини таъминлаш, касб касалликларни ва ишлаб чиқаришда бўладиган травматизмни тугатиш Совет давлатининг асосий ғамхўрликларидан биридир.

Совет жамиятида меҳнаткашлар умумхалқ (давлат) мулки бўлган корхоналарни меҳнаткашлар депутатлари Советлари ва шу советлар тузиб бераётган давлат бошқарув органлари орқали бошқарадилар. Касаба союзлари ишчи ва хизматчиларни ишлаб чиқаришни бошқаришга тортиш ишида жуда катта роль ўйнайди.

СССР Конституциясига мувофиқ гражданларнинг миллати ва ирқидан қатъи назар, уларнинг меҳнат соҳасида тенг ҳуқуқлилиги таъминланади. СССРда хотин-қизлар меҳнат қилишда, меҳнатга ҳақ олишда, дам олишда ва социал таъминланишда эркаклар билан тенг ҳуқуққа эгадирлар.

Гражданларнинг меҳнат ҳуқуқлари қонун билан муҳофаза қилинади. Меҳнат ҳуқуқлари давлат органлари томонидан, шунингдек касаба союзлари ва бошқа ижтимоий ташкилотлар томонидан ҳимоя қилинади.

I боб.

УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1-модда. Совет меҳнат қонунининг вазифалари.

Совет меҳнат қонуни меҳнат унумдорлигини ўстиришга, ижтимоий ишлаб чиқаришнинг самарадорлигини оширишга ҳамда шу асосда меҳнаткашлар турмушининг моддий даражасини ва маданий савиясини юксалтиришга, меҳнат интизомини мустаҳкамлашга ва жамият бахт-саодатини кўзлаб, меҳнатни ҳар бир меҳнатга лаёқатли кишининг аста-секин биринчи ҳаётий эҳтиёжига айлантиришга кўмаклашиб, барча ишчи ва хизматчиларнинг меҳнат муносабатларини тартибга солади.

Меҳнат қонуни меҳнат шароитларининг юксак даражада бўлишини, ишчи ва хизматчиларнинг меҳнат ҳуқуқларини бутун чоралар билан ҳимоя қилишни белгилаб беради.

2-модда. Ишчи ва хизматчиларнинг асосий меҳнат ҳуқуқлари ва бурчлари.

СССР гражданларининг меҳнат қилиш ҳуқуқи халқ хўжалигини социалистик негизда ташкил этиш, совет жамиятининг ишлаб чиқарувчи кучларини тўхтовсиз ўстириб бориш, хўжалик кризислари бўлиши мумкинлиги йўқотилганлиги ва ишсизлик тугатилганлиги билан таъминланади.

Ишчи ва хизматчилар ўзларининг меҳнат қилиш ҳуқуқларини корхонада, муассасада, ташкилотда ишлаш тўғрисида меҳнат шартномаси тузиш йўли билан амалга оширадилар. Ишчи ва хизматчилар сарфлаган меҳнатларининг миқдорига ва сифатига яраша давлат томонидан гарантияланган иш ҳақи олиш ҳуқуқига, иш кунини ва иш ҳафтасини чеклаб қўйиш тўғрисидаги ҳамда ҳар йил пули тўланадиган отпускалар бериш тўғрисидаги қонунларга мувофиқ дам олиш ҳуқуқига, соғлом ва бехатар меҳнат шароити билан таъминланиш, текин касб ўрганиш ва малакаларини текин ошириш, касаба союзларида бирлашиш, ишлаб чиқаришни бошқаришда қатнашиш, кексайиб қолганларида, шунингдек касал бўлиб қолганлари ва меҳнат қобилиятини йўқотганликлари тақдирда давлат социал страхованиеси тартибида давлат маблағлари ҳисобидан моддий таъминланиш ҳуқуқига эгадирлар.

Меҳнат интизомига риоя қилиш, халқ мулкини авайлаш, касаба союзларининг иштироки билан давлат томонидан белгилаб қўйилган меҳнат нормаларини бажариш барча ишчи ва хизматчиларнинг бурчидир.

3-модда. Колхоз аъзоларининг меҳнатини тартибга солиш.

Колхоз аъзоларининг меҳнати колхознинг Намунавий Устави асосида ва унга мувофиқ қабул қилинадиган колхоз Устави билан, шунингдек ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг колхозларга тааллуқли қонунлари билан тартибга солинади.

4-модда. ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг меҳнат қонуни.

ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг меҳнат қонуни ушбу Асослардан ҳамда шу Асосларга мувофиқ чиқарилаётган ССР Иттифоқи меҳнат қонунининг бошқа хил актларидан, иттифоқдош республикаларнинг меҳнат қонунлари кодексларидан ва меҳнат қонунларининг бошқа актларидан иборатдир.

Ушбу Асосларда кўзда тутилган масалалар бўйича ишчилар ва хизматчилар меҳнати:

ССР Иттифоқи қонуни билан;

ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг қонуни билан;

Иттифоқдош республикаларнинг қонуни билан тартибга солинади.

Ишчи ва хизматчиларнинг меҳнатини тартибга солиш соҳасида ССР Иттифоқи билан иттифоқдош республикаларнинг компетенциялари ушбу Асосларнинг 107-моддасидаги ва бошқа моддаларидаги қоидаларга биноан чеклаб берилади.

Ишчи ва хизматчиларнинг ушбу Асосларда кўзда тутилмаган меҳнат масалалари ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг қонуни билан тартибга солинади.

5- модда. Меҳнат шартномаларининг меҳнат қонунига зид бўлган шартлари ҳақиқий эмаслиги.

Меҳнат шартномаларининг ишчи ва хизматчилар аҳволини ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг меҳнат қонунига нисбатан ёки шу қонунга бошқа бир тарзда зид бўлган шартлари ҳақиқий эмасдир.

II боб.

КОЛЛЕКТИВ ШАРТНОМА

6- модда. Коллектив шартнома тузиш ва унинг амал қилиши

Коллектив шартнома касаба союзининг фабрика, завод маҳаллий комитети томонидан ишчи ва хизматчилар коллективи номидан корхона, ташкилот маъмурияти билан тузилади.

Коллектив шартномани тузишдан олдин унинг лойиҳаси ишчи ва хизматчиларнинг йиғилишларида (конференцияларида) муҳокама қилиниши ва маъқулланиши лозим.

Коллектив шартнома корхона, ташкилот ишчи ва хизматчиларининг касаба союз аъзоси бўлишларидан қатъий назар уларнинг ҳаммасига жорий қилинади.

7- модда. Коллектив шартноманинг мазмуни

Коллектив шартнома амалдаги қонунларга мувофиқ меҳнат ва иш ҳақи масалалари бўйича шу ташкилот, корхона учун белгилаб қўйилган асосий қоидалар, шунингдек иш вақти, дам олиш вақти, меҳнатга ҳақ тўлаш ва моддий рағбатлантириш, меҳнатни муҳофаза қилиш соҳасида маъмурият ҳамда касаба союзининг фабрика, завод, маҳаллий комитети томонидан ўзларига бериб қўйилган ҳуқуқлар доирасида ишлаб чиқилган ва норматив характерда бўлган қоидаларни ўз ичига олиши лозим.

Коллектив шартномада ишлаб чиқариш планларини бажариш, ишлаб чиқаришни ва меҳнатни ташкил этишни такомиллаштириш, янги техникани жорий қилиш ва меҳнат унумдорлигини ошириш, маҳсулот сифатини яхшилаш ва унинг таннархини пасайтириш, социалистик мусобақани ривожлантириш, ишлаб чиариш ва меҳнат интизомини мустаҳкамлаш, бевосита ишлаб чиқаришнинг ўзида кадрларнинг малакасини ошириш ва кадрлар тайёрлаш бўйича маъмурият билан ишчи ва хизматчилар коллективининг бир-бирларига нисбатан бўлган мажбуриятларини белгилаб беради.

Коллектив шартнома ишчи ва хизматчиларни ишлаб чиқаришни бошқаришга тортиш, меҳнатни нормалаш, меҳнатга ҳақ тўлаш ва моддий рағбатлантириш формаларини такомиллаштириш, меҳнатни муҳофаза қилиш, ишлаб чиқариш илғорларига имтиёзлар ва афзалликлар бериш, меҳнаткашларнинг уй-жой шароитини ва уларга маданий-маиший хизмат кўрсатишни яхшилаш, тарбиявий ва маданий-оммавий ишларни ривожлантириш бўйича маъмуриятнинг ҳамда касаба союз, фабрика, завод маҳаллий комитетининг мажбуриятларини ўз ичига олиши лозим.

III боб.

МЕҲНАТ ШАРТНОМАСИ

8- модда. Томонлар ва меҳнат шартномасининг мазмуни

Меҳнат шартномаси меҳнаткашлар билан корхона, муассаса, ташкилот ўртасидаги битим бўлиб, бу битимга кўра, меҳнаткашлар муайян ихтисос, малака ёки лавозимга оид ишни ички меҳнат тартибига бўйсунган ҳолда бажаришни ўз зиммаларига оладилар, корхона, муассаса, ташкилот эса меҳнат қонунида, коллектив шартномада ва томонлар ўзаро битимида кўзда тутилган иш ҳақини меҳнаткашларга тўлаб туриш ва меҳнат шароитини таъминлаб бериш мажбуриятини ўз зиммасига олади.

9- модда. Ишга қабул қилиш гарантиялари

Ишга қабул қилишни асоссиз рад этиш тақиқланади.

Ишга қабул қилиш чоғида жинсга, ирққа, миллатга ва динга бўлган муносабатга қараб ҳуқуқларни бевосита ёки бавосита қандай бўлмасин чеклаб қўйишга ёки бевосита ёхуд бавосита афзалликлар тайинлаб қўйишга СССР Конституциясига мувофиқ йўл қўйилмайди.

10- модда. Меҳнат шартномасининг муддати

Меҳнат шартномалари:

1). номуайян муддатга;

2) уч йилдан ошиқ бўлмаган муайян муддатга;

3). муайян ишни бажариш вақти назарда тутилиб тузилади.

11- модда. Синаб кўриш шарти билан ишга қабул қилиш

Ишчи ёки хизматчининг топширилаётган ишга мувофиқлигини текшириб кўриш мақсадида томонлар келишиб уни синовдан ўтказиш шарти меҳнат шартномасига киритилиши мумкин.

Синовнинг чекланган муддатлари ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг қонуни билан белгилаб қўйилади.

12- модда. Меҳнат шартномасида шарт қилиб қўйилмаган ишни бажаришни талаб қилишнинг тақиқланиши

Маъмурият ишчи ёки хизматчидан меҳнат шартномасида шарт қилиб қўйилмаган ишни бажаришни талаб қилишга ҳаққи йўқ.

13- модда. Бошқа ишга кўчириш

Айни бир корхонада, муассасада, ташкилотда бошқа ишга кўчиришга, шунингдек бошқа корхонадаги, муассасадаги, ташкилотдаги ёхуд бошқа жойдаги ишга, гарчи корхона, муассаса, ташкилот билан бирга бўлса ҳам, кўчиришга фақат ишчи ёки хизматчи билан келишув орқалигина йўл қўйилади, ушбу Асосларнинг 14- ва 56- моддаларида кўзда тутилган ҳоллар бундан мустаснодир.

14- модда. Ишлаб чиқариш зарурияти билан ёки иш тўхтаб қолган вақтда бошқа ишга вақтинча кўчириш

Корхона, муассаса, ташкилот учун ишлаб чиқариш зарурияти туғилган тақдирда маъмурият ишчи ва хизматчиларни шу корхона, муассаса, ташкилотда ёки айни ўша жойнинг ўзида бўлган бошқа корхона, муассаса, ташкилотда меҳнат шартномасида шарт қилиб қўйилмаган бошқа ишга бир ойгача бўлган муддат билан кўчиришга ҳақли, бундай ишчи ва хизматчиларга бажараётган ишларига қараб илгариги ишлари учун олиб келган ўртача иш ҳақларидан кам бўлмаслик шарти билан меҳнат ҳақи тўлаб турилади. Табиий офатнинг, ишлаб чиқаришдаги авариянинг олдини олиш ёки шундай ҳолларни тугатиш, ёхуд уларнинг оқибатини дарҳол йўқотиш учун; бахтсиз ҳодисаларнинг, иш тўхтаб қолишининг, давлат мулки ёки ижтимоий мулк барбод бўлиши ёки бузилишининг олдини олиш учун ва бошқа энг зарур ҳолларда шунингдек йўқ ишчи ёки хизматчининг ўрнида ишлатиш учун ишчи ва хизматчиларни ана шундай кўчиришга йўл қўйилади. Йўқ ходимнинг ўрнида меҳнат қилиш учун шу кўчириш муддати календарь йил ичида бир ойдан ошмаслиги керак. Иш тўхтаб қолган тақдирда ишчи ва хизматчилар ихтисослари ва малакалари ҳисобга олинган ҳолда шу корхона, муассаса, ташкилотдаги бошқа ишга иш бутун тўхтаб турган вақтда ишлаш учун ёки ўша жойнинг ўзидаги бошқа корхона, муассаса, ташкилотга бир ойгача бўлган муддат билан бошқа ишга кўчириладилар. Иш тўхтаб қолганлиги сабабли кам ҳақ тўланадиган ишга кўчирилган чоғда иш нормаларини бажараётган ишчи ва хизматчиларнинг илгариги ишларидаги ўртача иш ҳақлари сақланиб қолади, нормани бажармаётган ёки вақтбай усулида ҳақ тўланадиган ишга кўчирилган ишчи ва хизматчиларнинг эса тариф ставкаси (окладки) сақланиб қолади.

Иш тўхтаб қолганида ва йўқ ходимнинг ўрнига вақтинча ишлаш учун ўтказиб қўйиш лозим бўлганда малакали ишчи ва хизматчиларни малакасиз ишларга кўчиришга йўл қўйилмайди.

15- модда. Меҳнат шартномасини тўхтатиш асослари.

Меҳнат шартномасини тўхтатиш учун;

1. Томонларнинг келишуви;

2. Муддатнинг ўтиб кетганлиги (10- модданинг 2 ва 3- бандлари): Меҳнат муносабатлари ҳақиқатда давом этаётган ва томонларнинг биронтаси бу муносабатларни тўхтатишни талаб қилмаган ҳоллар бундан мустасно;

3. Ишчи ёки хизматчининг ҳарбий хизматга чақирилганлиги ёки ўтганлиги;

4. Ишчи ёки хизматчининг ташаббусига биноан (16-модда), маъмуриятнинг ташаббусига биноан (17- модда) ёхуд касаба союз органининг талабига биноан (20-модда) меҳнат шартномаси бекор қилинганлиги;

5. ходим ўз розилиги билан бошқа ишга кўчирилганлиги ёки сайловли лавозимга ўтганлиги;

6. ишчи ёки хизматчи корхона, муассаса, ташкилот билан бирга бошқа жойдаги ишга кўчирилишидан бош тортганлиги;

7. ишчи ёки хизматчини озодликдан маҳрум этишга, иш жойидан бошқа жойда ахлоқ тузатиш ишларини бажаришга ёхуд шу ишни давом эттириш учун имконият бермайдиган бошқа бир жазога ҳукм қилган суд ҳукми (шартли ҳукмлар бундан мустасно) қонуний кучга кирганлиги асос бўлади.

16- модда. Меҳнат шартномасини ишчи ёки хизматчининг ташаббуси билан бекор қилиш

Ишчи ва хизматчилар номуайян муддатга тузилган шартномани икки ҳафта олдин бу ҳақда маъмуриятни ёзма равишда хабардор қилиб, бекор қилишга ҳақлидирлар.

Муддатли меҳнат шартномаси (10- модданинг 2-3-бандлари) ходим шартномада кўрсатган ишни бажаришга имкон бермайдиган касаллик билан оғриб қолган ёки инвалид бўлиб қолган тақдирда, маъмурият меҳнат қонунини, коллектив ёки меҳнат шартномасини бузган тақдирда ва бошқа узрли сабабларга кўра ходимнинг талаби билан муддатидан олдин бекор қилиниши лозим.

17- модда. Меҳнат шартномасининг маъмурият ташаббуси билан бекор қилиниши

Номуайян муддатга тузилган меҳнат шартномаси, шунингдек муддатли меҳнат шартномаси корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти томонидан қуйидаги ҳоллардагина муддати тамом бўлмасдан бекор қилиниши мумкин:

1. корхона, муассаса, ташкилот тугатилган, ходимлар сони ёки штати қисқартирилган тақдирда;

2. ишчи ёки хизматчи малакаси етарли бўлмаганлиги ёхуд бетоблиги натижасида шу ишни давом эттиришга қодир бўлмай қолганлиги сабабли ўзи эгаллаб турган лавозимга ёки бажараётган ишига нолойиқ эканлиги аниқланган тақдирда;

3. ишчи ёки хизматчи меҳнат шартномасига ёки ички меҳнат тартиби қоидаларига биноан ўз зиммасига юкланган вазифаларни узрсиз сабаблар билан систематик равишда бажармаётган тақдирда, башарти ишчи ёки хизматчига илгари интизомий ёки жамоат таъсири чоралари қўлланган бўлса;

4. узрсиз сабаблар билан прогул қилган (шу жумладан иш жойига маст бўлиб келган) тақдирда;

5. ҳомиладорлик ва туғиш отпускасини ҳисобламаганда, вақтинча меҳнат қобилиятини йўқотганлик сабабли тўрт ойдан кўпроқ вақт ичида ишга сурункасига келмай қолган тақдирда, башарти ССР Иттифоқи қонунларида муайян дард билан оғриган кишиларнинг иш жойини, лавозимини сақлаб туришнинг бундан кўра кўпроқ муддати белгиланмаган бўлса. Меҳнатда майиб бўлиб қолганлиги ёки касб касаллиги билан оғриганлиги сабабли меҳнат қобилиятини йўқотган ишчи ва хизматчиларнинг иш жойи (лавозими) меҳнат қобилиятини қайта тиклаб олгунларича ёки инвалид эканликлари аниқланганича сақланиб туради;

6. ишни илгари бажариб келган ишчи ёки хизматчи шу ишга қайта тикланган тақдирда.

Агар ходимни ўзининг розилиги билан бошқа ишга кўчириш имконияти бўлмаса, уни ушбу модданинг 1,2 ва 6- модданинг бандларида кўрсатиб ўтилган Асосларга биноан ишдан бўшатишга йўл қўйилади.

18- модда. Касаба союз фабрика, завод, маҳаллий комитети билан келишмай туриб меҳнат шартномасини маъмуриятнинг ташаббуси билан бекор қилишни тақиқлаш

Касаба союз фабрика, завод, маҳаллий комитети билан олдиндан келишиб олмай туриб меҳнат шартномасини корхона, муассаса, ташкилот маъмуриятининг ташаббуси билан бекор қилишга йўл қўйилмайди. ССР Иттифоқи қонунида кўрсатилган ҳоллар бундан мустаснодир. Меҳнат шартномасини шу модданинг биринчи қисмидаги талабларини бузиб бекор қилиш қонуний деб ҳисобланмайди, ишдан бўшатилган ходим эса аввалги ишига тикланиши керак (91–модда).

19- модда. Ишдан бўшатиш нафақаси.

Ушбу Асослар 15-моддасининг 3 ва 6- бандларида ҳамда ушбу Асослар 17-моддасининг 1-2 ва 6-бандларида кўрсатилган асосларга кўра ёхуд меҳнат қонунини, коллектив ёки меҳнат шартномасини маъмурият бузганлиги натижасида (16-модданинг иккинчи қисми) меҳнат шартномаси бекор қилинган тақдирда ишчи ва хизматчиларга икки ҳафталик ўртача иш ҳақи миқдорида ишдан бўшатиш нафақаси тўланади.

20- модда. Касаба союз органининг талабига биноан меҳнат шартномасини бекор қилиш

Агар раҳбар ходим меҳнат қонунини бузаётган, коллектив шартномада олинган мажбуриятларни бажармаётган, бюрократлик қилаётган, сансалорликка йўл қўяётган бўлса маъмурият касаба союз органининг (район органидан паст бўлмаган органининг) талабига биноан шу раҳбар — ходим билан меҳнат шартномасини бекор қилишга мажбур.

Ходим ёки маъмурият касаба союз органининг талаби устидан юқори касаба союз органига шикоят қилиши мумкин, юқори касаба союз органининг қарори узил-кесил қарордир.

IV боб.

ИШ ВАҚТИ ВА ДАМ ОЛИШ ВАҚТИ

21- модда. Иш вақтининг нормал муддати.

Корхоналарда, муассасаларда, ташкилотларда ишчи ва хизматчилар иш вақтининг нормал муддати ҳафтасига 41 соатдан ошиқ бўлиши мумкин эмас. Иқтисодий ва бошқа зарур шароитлар вужудга келиши билан бундан кўра ҳам қисқароқ иш ҳафтасига ўтилаверади.

22- модда. Иш вақтининг қисқартирилган муддати

Қуйидагилар учун иш вақтининг қисқартирилган муддати белгиланади:

1. 16 ёшдан 18 ёшгача бўлган ишчи ва хизматчилар учун —ҳафтасига 36 соат, 15 ёшдан 16 ёшгача бўлган шахслар учун эса (74-модда) — ҳафтасига 24 соат.

2. Меҳнат шароити зарарли бўлган ишларда ишлаб турган ишчи ва хизматчилар учун — ҳафтасига энг кўпи 36 соат;

Бундан ташқари, ССР Иттифоқи қонуни билан ходимларнинг айрим категориялари (муаллимлар, врачлар ва бошқалар) учун иш вақтининг қисқартирилган муддати тайинланади.

23- модда. Беш кунлик ва олти кунлик иш ҳафтаси ҳамда ҳар кунги ишнинг муддати

Ишчи ва хизматчилар учун икки кун дам олинадиган беш кунлик иш ҳафтаси белгиланади. Иш ҳафтаси беш кунлик бўлганида ҳар кунги иш (смена) муддати ички меҳнат тартибининг қоидалари билан ёки сменаларнинг алмашиниш графиклари билан белгиланади; Бу қоида ва графикларни маъмурият касаба союз фабрика, завод, маҳаллий комитети билан келишиб ва иш ҳафтасининг белгилаб қўйилган муддатига риоя қилиб туриб тасдиқлайди. (21 ва 22- моддалар).

Ишлаб чиқариш характери ва иш шароитига кўра беш кунлик иш ҳафтасини жорий қилиш мақсадга мувофиқ бўлмаган корхоналарда, муассасаларда, ташкилотларда бир кун дам олинадиган олти кунлик иш ҳафтаси белгиланади. Иш ҳафтаси олти кунлик бўлганида ҳафталик иш нормаси 41 соат бўлгани ҳолда ҳар кунги иш муддати етти соатдан ошмаслиги, ҳафталик иш нормаси 36 соат бўлганида олти соатдан ошмаслиги ва ҳафталик иш нормаси 24 соат бўлганида ҳар кунги иш муддати тўрт соатдан ошмаслиги керак.

24-модда. Байрам ва дам олиш кунлари арафасидаги иш муддати.

Байрам кунлари арафасида (31-модда) ушбу Асосларнинг 22-моддасида кўрсатилган ишчи ва хизматчилардан ташқари, ишчи ва хизматчилар ишининг муддати беш кунлик иш ҳафтасида ҳам, олти кунлик иш ҳафтасида ҳам бир соат қисқартирилади.

Дам олиш кунлари арафасида иш ҳафтаси олти кунлик бўлганида иш муддати олти соатдан ошиқ бўлиши мумкин эмас.

25-модда. Тунги иш муддати.

Тунги вақтда белгилаб қўйилган ишнинг муддати иш (смена) бир соат қисқартирилади. Бу қоида иш вақти қисқартириб қўйилган (22-модданинг биринчи қисми 2-банди ва 2-қисми) ишчи ва хизматчиларга жорий қилинмайди.

Ишлаб чиқариш шароитига кўра зарур бўлиб қолган ҳолларда, жумладан ишлаб чиқариш узлуксиз бўлган жойларда, шунингдек бир кун дам олинадиган олти кунлик иш ҳафтаси шароитида смена бўлиб ишлаётган жойларда тунги иш муддати кундузги ишлаш муддатига тенглаштирилади.

Кеч соат ўндан эрталаб соат олтигача ўтган муддат тунги иш вақти деб ҳисобланади.

26-модда. Тўлиқсиз иш вақти.

Ишчи, хизматчилар билан маъмурият ўзаро келишиб, ишга қабул қилиш чоғида ҳам, шунингдек кейинроқ бориб ҳам тўлиқсиз иш куни ёки тўлиқсиз иш ҳафтаси белгилаб қўйилиши мумкин. Бундай ҳолларда меҳнат хаки ишланган вақтга пропорционал равишда ёки бажарилган ишга қараб тўланади.

27-модда. Иш вақтидан ортиқ ишлашни чеклаш

Иш вақтидан ортиқ ишлашга одатда йўл қўйилмайди.

Маъмурият иттифоқдош республикаларнинг қонунида кўзда тутилган зарурат туғилган энг керакли ҳоллардагина иш вақтидан ортиқ ишлатиши мумкин. Иш вақтидан ортик ишлашга фақат касаба союз фабрика. завод, маҳаллий комитетининг рухсати билангина йўл қўйилиши мумкин.

Иш вақтидан ортиқ ишлаш ҳар бир ишчи ёки хизматчи учун сурункасига икки кун давомида тўрт соатдан ва йилига 120 соатдан ошиқ бўлмаслиги лозим.

28.-модда. Иш вақтини жамлаб ҳисобга олиш.

Узлуксиз ишлайдиган корхоналар, муассасалар, ташкилотларда, ишлаб чиқариш шунингдек, иш шароитига кўра, ишчи ва хизматчиларнинг шу категорияси учун белгилаб қўйилган иш вақтининг ҳафталик ёки кундалик муддатига риоя қилиш мумкин бўлмаган айрим ишлаб чиқаришлар, цехлар, участкалар ва бўлимларда касаба союз фабрика, завод маҳаллий комитети билан келишиб, иш вақтини жамлаб ҳисобга олишни жорий қилишга йўл қўйилади, лекин ҳисобга олинган даврдаги иш вақтининг муддати иш соатларининг нормал миқдоридан (21- ва 22-моддалар) ошиб кетмайдиган бўлиши шарт.

29-модда. Дам олиш ва овқатланиш учун танаффус.

Ишчи ва хизматчиларга дам олиш ва овқатланиш учун икки соатдан ошмайдиган муддат билан танаффус берилади. Танаффус вақти иш вақтига кирмайди.

Ишлаб чиқариш шароитига кўра танаффус вақтини белгилаш мумкин бўлмаган ишларда ишчи ва хизматчиларга иш вақти давомида овқатланиб олиш учун имконият берилиши лозим. Бундай ишларнинг рўйхатини, овқатланиш тартиби ва жойини маъмурият касаба союз фабрика, завод, маҳаллий комитети билан келишиб белгилайди.

30-модда. Дам олиш кунлари.

Беш кунлик иш ҳафтаси шароитида ишчи ва хизматчиларга ҳафтада икки дам олиш куни берилади, олти кунлик иш ҳафтаси шароитида эса бир дам олиш куни берилади.

Ҳафталик узлуксиз дам олиш муддати қирқ икки соатдан кам бўлмаслиги лозим.

Дам олиш кунларида ишлаш тақиқланади. Шу кунларда айрим ишчи ва хизматчиларни ишга тортишга иттифоқдош республикаларнинг қонунларида белгилаб қўйилган зарурат туғилган ҳоллардагина касаба союз фабрика, завод маҳаллий комитетининг рухсати билангина йўл қўйилади. Дам олиш кунида қилинган иш учун яқин икки ҳафта ичида бошқа дам олиш куни берилади.

Бошқа дам олиш кунини бериш (ишчи, хизматчи ишдан бўшаб кетганлиги сабабли ва қонунларда кўзда тутилган бошқа ҳолларда) имкони бўлмаса дам олиш кунида бажарилган ишга икки баравар миқдорда ҳақ тўланади.

31-модда. Байрам кунлари.

Корхоналарда, муассасаларда, ташкилотларда қуйидаги байрам кунларида ишланмайди:

1 январда — янги йил куни;

8 мартда — халқаро хотин-қизлар куни,

1 ва 2 майда — меҳнаткашларнинг халқаро бирдамлик куни,

9 майда — ғалаба куни;

7 ва 8 ноябрда — Улуғ Октябрь социалистик революциясининг йиллиги куни;

5 декабрда — СССР Конституцияси куни.

Ишлаб чиқариш-техника шароитига кўра (узлуксиз ишлайдиган корхона, муассаса, ташкилотларда) ишни тўхтатиб туриш мумкин бўлмайдиган жойларда, аҳолига хизмат кўрсатиш зарурияти бўлган жойларда, шунингдек кечиктириб бўлмайдиган ремонт ва юк ортиш-юк тушириш ишларида байрам кунларида ишлашга йўл қўйилади.

32-модда. Йиллик отпускалар.

Барча ишчи ва хизматчиларга иш жойи (лавозими) ва ўртача иш ҳақи сақланган ҳолда ҳар йил отпуска бериб турилади. (33—34-моддалар).

Отпускаларни бериш навбатини маъмурият касаба союз, фабрика, завод маҳаллий комитети билан келишиб белгилайди.

Отпускадан фойдаланмаган ишчи ва хизматчи ишдан бўшаган ҳоллардан ташқари отпускани пуллик компенсация билан алмаштиришга йўл қўйилмайди.

33-модда. Отпуска муддати.

Ишчи ва хизматчиларга камида 15 иш кунига тенг муддат билан ҳар йили отпуска берилади, муддати кўпроқ бўлган отпуска беришга аста-секин ўтилади. Йиллик отпуска муддатини ҳисоблаш тартиби ССР Иттифоқи қонуни билан белгиланади.

Ёши 18 дан кам бўлган ишчи ва хизматчиларга ҳар йилги отпуска бир календарь ойига тенг муддат билан берилади.

34-модда. Қўшимча отпускалар.

Ҳар йили қўшимча отпускалар:

1. Меҳнат шароити зарарли ишларда ишлаб турган ишчи ва хизматчиларга;

2. халқ хўжалигининг айрим тармоқларида ишлаб турган ва бир корхонада, ташкилотда узоқ муддатли иш стажига эга бўлган ишчи ва хизматчиларга;

3. Иш куни нормаланмаган ходимларга;

4. чекка Шимол районларида ва ва шу районларга тенглаштирилган жойларда ишлаб турган ишчи ва хизматчиларга;

5. қонунда кўзда тутилган бошқа ҳолларда қўшимча отпускалар берилади.

35-модда. Иш ҳақи сақланмаган ҳолда отпуска бериш.

Оилавий ва бошқа узрли сабабларга кўра ишчи ёки хизматчининг аризасига биноан маъмуриятунга иш ҳақи сақланмаган ҳолда қисқа муддатли отпуска бериши мумкин.

V боб.

ИШ ҲАҚИ, ГАРАНТИЯЛАР ВА КОМПЕНСАЦИЯЛАР

36-модда. Меҳнатга кўра ҳақ тўлаш. Иш ҳақининг минимал миқдори.

СССР Конституциясига биноан ишчи ва хизматчилар меҳнатига шу меҳнатнинг миқдори ва сифатига мувофиқ ҳақ тўланади. Жинси, ёши, ирқи ва миллатига қараб меҳнат ҳақи миқдорларини бирон бир тарзда камайтириш тақиқланади.

Ишчи ёки хизматчининг ойлик иш ҳақи давлат белгилаб қўйган минимал миқдордан кам бўлиши мумкин эмас.

37-модда. Иш ҳақини нормалаш, тариф ставкалари ва окладларни белгилаш.

Иш ҳақини нормалашни давлат касаба союзларининг иштирокида амалга оширади.

Ишчиларнинг меҳнатига марказлаштирилган тартибда тасдиқланган тариф ставкалари (окладлари) асосида ҳақ тўланади. Бажарилган ишларнинг қайси тариф разрядига тўғри келишини ва ишчиларга малака разрядларини корхона, ташкилот маъмурияти касаба союзларининг фабрика, завод, маҳаллий комитети билан келишиб тариф-малака справочнигига мувофиқ белгилайди.

Хизматчилар меҳнатига марказлаштирилган тартибда тасдиқланган мансаб окладлари схемалари асосида ҳақ тўланади. Хизматчиларнинг мансаб окладларини корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти ходимнинг лавозими ва малакасига мувофиқ равишда белгилайди.

Оғир ишларда, меҳнат шароитлари зарарли бўлган ишларда ва иқлим шароити оғир жойлардаги ишларда меҳнатга оширилган миқдорда ҳақ тўланади.

38-модда. Меҳнатга ҳақ тўлаш системалари.

Ишчи ва хизматчиларнинг меҳнатига вақтбай ёки ишбай усулида ҳақ тўланади.

Ишлаб чиқариш планларини тўла ва ошириб бажаришдан, ишлаб чиқариш самарадорлигини ва рентабеллигини оширишдан, меҳнат унумдорлигини ўстиришдан, маҳсулот сифатини яхшилашдан ва ресурсларни тежашдан ишчи ва хизматчиларнинг моддий манфаатдорлигини кучайтирмоқ учун меҳнатга ҳақ тўлашнинг вақтбай—мукофот ва ишбай — мукофот системалари жорий этилиши мумкин.

Меҳнатга ҳақ тўлашнинг вақтбай ёки ишбай системаларини ўрнатишни, шунингдек ишчи ва хизматчиларни мукофотлаш тўғрисидаги низомларни тасдиқлашни корхона, ташкилот маъмурияти касаба союзларининг фабрика, завод маҳаллий комитети билан келишиб амалга оширади.

Меҳнатга ҳақ тўлаш системаларига қўшимча равишда йиллик иш якунлари юзасидан корхона ва ташкилот ишчилари ва хизматчиларига корхона, ташкилот олган фойда ҳисобидан вужудга келтириладиган фонддан мукофот тайинланиши мумкин. Мукофот миқдори ишчи ёки хизматчининг меҳнат натижалари ва корхона, ташкилотдаги узлуксиз иш стажининг оз-кўплиги ҳисобга олиниб белгиланади.

39-модда. Иш нормалари (вақт нормалари), хизмат кўрсатиш нормалари, сон нормативлари ва ишбай расценкалари.

Иш нормалари (вақт нормалари), хизмат кўрсатиш нормалари ҳамда ишчи ва хизматчилар сони нормативлари техниканинг, меҳнатни, ишлаб чиқаришни илмий ташкил этишнинг ва илғор иш тажрибасининг эришилган даражаси ҳисобга олиниб белгиланади. меҳнат унумдорлигини оширишни таъминловчи техникавий, хўжалик ва ташкилий тадбирлар ишлаб чиқаришга жорий этиб борилган сари ана шу нормалар ва нормативлар янгилари билан алмаштирилиши лозим. Нормалар ва нормативларни корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти касаба союзининг фабрика, завод маҳаллий комитети билан келишиб жорий этади ва қайта кўриб чиқади.

Бир хил ишлар учун ягона ёки типовой (тармоқлараро, тармоқ, идоравий) нормалар ва нормативлар белгиланиши мумкин.

Меҳнатга ишбай усулида ҳақ тўланган тақдирда расценкалар белгиланган иш разрядларига, тариф ставкалари (окладлари)га ва иш нормаси (вақт нормаси)га қараб белгиланади.

(Давоми тўртинчи бетда).

ССР ИТТИФОҚИ ВА ИТТИФОҚДОШ РЕСПУБЛИКАЛАРНИНГ МЕҲНАТ ҚОНУНИ АСОСЛАРИ

(Боши учинчи бетда).

Ишчи ва хизматчилар меҳнатига вақтбай усулида ҳақ тўланган тақдирда уларга бириктириб қўйилган станоклар, агрегатларга хизмат кўрсатиш нормалари ёки муайян вақт ичидаги давр учун нормаланган ишлаб чиқариш топшириқлари белгиланади. Айрим вазифаларни ёки айрим ишлар ҳажмини бажариш учун ишчи ва хизматчилар сонининг нормативлари белгиланиши мумкин.

40-модда. Иш вақтидан ортиқ ишланган ишга ҳақ тўлаш.

Меҳнатга вақтбай усулида ҳақ тўланадиган бўлса, ишдан ташқари вақтда бажарилган ишнинг дастлабки икки соати учун бир ярим миқдорда, кейинги соатлари учун эса икки баравар миқдорда ҳақ тўланади.

Меҳнатга ишбай усулида ҳақ тўланадиган, шунингдек ишбай усулида ишловчи ишчилар учун ҳам, вақтбай усулида ишловчи ишчилар учун ҳам ягона тариф ставкалари белгилаб қўйилган халқ хўжалиги тармоқларида иш вақтидан ортиқ ишлаганлик учун ССР Иттифоқи қонунларида белгиланган миқдорда қўшимча ҳақ тўланади.

41-модда. Байрам кунларида ишлаганлик учун ҳақ тўлаш.

Байрам кунида ишлаганлик учун (31-модданинг иккинчи қисми) икки баравар миқдорда ҳақ тўланади.

Байрам кунида ишлаган ишчи ёки хизматчининг хоҳиши билан унга бошқа дам олиш куни берилиши мумкин.

42-модда. Тунги вақтда ишлаганлик учун ҳақ тўлаш.

Тунги вақтда ишлаганлик учун (25-модда) ССР Иттифоқи қонунларида белгиланган оширилган миқдорда ҳақ тўланади.

43-модда. Иш нормалари бажарилмай қолган, брак қилинган ҳолларда иш ҳақи тўлаш ва бекор қолинган вақт учун ҳақ тўлаш.

Иш нормалари бажарилмай қолган, тайёрланган маҳсулот брак қилинган ҳолларда ҳамда ишчи ёки хизматчининг айби бўлмаган ҳолда бекор туриб қолинган вақт учун меҳнат ҳақи ССР Иттифоқи қонунларида белгиланган миқдорларда тўланади.

Мазкур ҳолларда ойлик иш ҳақи белгилаб қўйилган минимал миқдордан кам бўлиши мумкин эмас (36-модда).

Ишчи ёки хизматчининг айби билан бутунлай брак қилинган маҳсулот учун ёки уларнинг айби билан бекор қолинган вақт учун ҳақ тўланмайди. Ишчи ёки хизматчининг айби билан қисман брак бўлиб чиққан маҳсулот учун, тайёрланган маҳсулотнинг яроқли бўлиш даражасига қараб, камайтирилган миқдорда ҳақ тўланади.

44-модда. Кам ҳақ тўланадиган бошқа доимий ишга ўтказилган тақдирда иш ҳақининг сақлаб қолиниши.

Ишчи ёки хизматчи кам ҳақ тўланадиган бошқа доимий ишга ўтказилган тақдирда шу ишга ўтказилган кундан бошлаб икки ҳафта мобайнида унинг аввалги ўртача иш ҳақи сақланиб қолади.

45-модда. Иш ҳақини тўлаш муддатлари.

Иш ҳақи камида ҳар ярим ойда бир марта тўланади.

Ишчи ёки хизматчиларнинг айрим категориялари учун иттифоқдош республикаларнинг қонунларида иш ҳақи тўлашнинг бошқача муддатлари белгилаб берилиши мумкин.

46-модда. Сайловли лавозимларга сайланган ишчи ва хизматчилар учун гарантиялар.

Давлат органларидаги, шунингдек партия, касаба союз, комсомол, кооператив ва бошқа жамоат ташкилотларидаги сайловли лавозимларга сайланганликлари сабабли ишдан озод қилинган ишчи ва хизматчиларга сайловли лавозим бўйича ваколатлари тамом бўлганидан кейин илгариги ишлари (лавозимлари) қайтариб берилади, бундай ишлар (лавозимлар) бўлмаган тақдирда ўша корхона, муассаса, ташкилотда ёки ходимнинг розилиги билан бошқа корхона, муассаса, ташкилотда аввалгисидан кам ҳақ тўланмайдиган бошқа иш (лавозим) берилади.

47-модда. Давлат ёки жамоат бурчларини бажараётган вақтларда ишчи ва хизматчиларга бериладиган гарантиялар.

Ишчи ва хизматчиларга давлат ёки жамоат бурчларини бажараётган вақтларида, башарти шу бурчлар ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг амалдаги қонунларига кўра иш вақтида бажарилиши мумкин бўлса, иш жойларини (лавозимларини) ва ўртача иш ҳақини сақлаб туриш гарантияланади.

Умумий ҳарбий мажбурият тўғрисидаги СССР қонунида кўзда тутилган бурчларни бажаришга жалб этилган ишчи ва хизматчиларга шу қонунга биноан гарантиялар ва имтиёзлар берилади.

48-модда. Командировка, бошқа жойдаги ишга кўчириш ёки юбориш чоғида бериладиган гарантиялар ва қилинган ҳаражатларни тўлаш.

Ишчи ва хизматчилар хизмат командировкасига юборилганларида, бошқа жойдаги ишга кўчирилганларида, қабул қилинганларида ёки юборилганларида, уларга шу сабабли қилинган харажатлар тўланади ёки бу харажатлар эвазига бошқа хилдаги компенсация берилади.

Командировка қилинган ходимларнинг иш жойи (лавозими) ва ўртача иш ҳақи бутун командировка вақти давомида сақлаб қолинади.

49-модда. Ишчи ва хизматчилар корхонага, муассасага, ташкилотга етказган зарарлари учун улар зиммасига моддий жавобгарлик юкланган ҳолдаги гарантиялар.

Меҳнат бурчларини бажараётганда корхонага, муассасага, ташкилотга етказган зарарлари учун, бунга айбли ишчи ва хизматчилар ҳақиқий етказилган зарар миқдорида, лекин ўзларининг ойлик тариф ставкалари (окладлари)нинг учдан бир қисмидан кўп бўлмаган миқдорда моддий жавобгардирлар.

Ишчи ва хизматчилар тариф ставкаси ёки окладининг учдан бир қисмидан ортиқ миқдорда, лекин етказилган зарарнинг тўла миқдоридан ортиқ бўлмаган миқдорда моддий жавобгар бўлишларига фақат ССР Иттифоқи қонунларида кўрсатилган ҳоллардагина йўл қўйилади.

Хизматчи ёзма розилик берган тақдирда зарарнинг миқдори корхона, муассаса, ташкилот маъмуриятининг фармойишига биноан иш ҳақидан ушлаб қолиш йўли билан ундириб олинади. Маъмурият ходим етказган зарар аниқланган кундан бошлаб кечи билан икки ҳафта мобайнида иш ҳақидан ушлаб қолиш тўғрисида фармойиш бериши мумкин. Ходимнинг ёзма розилиги бўлмаган тақдирда, зарар миқдори иш ҳақидан ушлаб қолинмайди, зарарнинг миқдорини ундириб олиш масаласи, маъмуриятнинг аризасига биноан, район (шаҳар) халқ суди томонидан кўрилади.

Бошқа ҳолларда зарар миқдори маъмуриятнинг район (шаҳар) халқ судига берган даъвоси йўли билан ундириб олинади.

50-модда. Иш ҳақидан ушлаб қолишни чеклаш.

Иш ҳақидан ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикалар қонунларида кўзда тутилган ҳоллардагина ушлаб қолиниши мумкин. Ҳар сафар иш ҳақи тўланаётганида, ушлаб қолинадиган жамики маблағнинг миқдори ишчи ёки хизматчига тўланиши лозим бўлган иш ҳақининг йигирма процентидан ошиқ бўлиши мумкин эмас, ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг қонунларида кўзда тутилган алоҳида ҳолларда эса иш ҳақининг эллик процентидан ошиқ бўлиши мумкин эмас.

Бир неча ижро ҳужжатлари юзасидан иш ҳақидан ушлаб қолинадиган бўлса, ишчи ёки хизматчи ҳар қандай ҳолда ҳам иш ҳақининг эллик процентини оладиган бўлиши керак. Ушбу модданинг иккинчи ва учинчи қисмларида белгиланган чеклашлар ахлоқ тузатиш ишларини ўташ вақтида иш ҳақидан ушлаб қолиш ҳолларига жорий этилмайди.

Ишдан бўшатиш нафақасидан, компенсация пулидан ва қонунларга биноан ҳақ ундириб олинмайдиган бошқа тўловлардан ушлаб қолишга йўл қўйилмайди.

VI боб.
МЕҲНАТ ИНТИЗОМИ

51-модда. Ишчи ва хизматчиларнинг бурчлари.

Ишчи ва хизматчилар ҳалол ва виждонан ишлашлари, меҳнат интизомига риоя қилишлари, маъмурият фармойишларини ўз вақтида ва аниқ бажаришлари, меҳнат унумдорлигини оширишлари, маҳсулот сифатини яхшилашлари, технология интизомига, меҳнатни муҳофаза қилиш талабларига, хавфсизлик техникасига ва ишлаб чиқариш санитариясига риоя этишлари, социалистик мулкни сақлашлари ва мустаҳкамлашлари лозим.

52-модда. Меҳнат интизомини таъминлаш.

Корхоналарда, муассасаларда, ташкилотларда меҳнат интизоми меҳнатга онгли муносабатда бўлиш, ишонтириш методи билан, шунингдек ҳалол меҳнат учун рағбатлантириш билан таъминланади. Айрим инсофсиз ходимларга нисбатан, зарур ҳолларда, интизомий ва жамоат таъсир чоралари қўлланилади.

53-модда. Маъмуриятнинг бурчлари

Корхона, муассаса, ташкилотларнинг маъмурияти ишчи ва хизматчиларнинг меҳнатини тўғри ташкил этиши, меҳнат унумдорлигини ошириш учун шарт-шароит яратиб бериши, меҳнат ва ишлаб чиқариш интизомини таъминлаши, меҳнат қонунларига ва меҳнатни муҳофаза қилиш қонунларига оғишмай амал қилиши, ходимларнинг эҳтиёжлари ва талабларига диққат-эътибор билан амал қилиши, уларнинг меҳнат ва турмуш шароитини яхшилаб бориши шарт.

54-модда. Ички меҳнат тартиби қоидалари. Интизом тўғрисидаги уставлар.

Корхоналар, муассасалар, ташкилотлардаги меҳнат тартиби ички меҳнат тартиби қоидалари билан белгиланади. Бу қоидаларни маъмурият касаба союзининг фабрика, завод маҳаллий комитети билан келишиб, белгиланган тартибда тасдиқланган типовой қоидалар асосида белгилайди.

Халқ хўжалигининг баъзи тармоқларида ишчи ва хизматчиларнинг айрим категориялари учун интизом тўғрисидаги уставлар жорий қилинади.

55-модда. Ишдаги ютуқлар учун рағбатлантириш чоралари.

Меҳнат бурчларини намунали бажарганлик, социалистик мусобақада ютуқларга эришганлик, меҳнат унумдорлигини оширганлик, маҳсулот сифатини яхшилаганлик, давомли ва нуқсонсиз ишлаганлик, меҳнатдаги новаторлик ва ишдаги бошқа муваффақиятлар учун қуйидаги рағбатлантириш чоралари қўлланилади:

1). ташаккур эълон қилиш;

2). мукофот бериш;

3). қимматли совға билан тақдирлаш;

4). фахрий ёрлиқ билан мукофотлаш;

5) ҳурмат китобига, ҳурмат тахтасига номини ёзиш.

Ички меҳнат тартиби қоидаларида ва интизом тўғрисидаги уставларда рағбатлантиришнинг бошқа чоралари ҳам кўзда тутилиши мумкин.

Рағбатлантириш чораларини маъмурият касаба союзининг фабрика, завод, маҳаллий комитети билан биргаликда қўллайди.

Ўзининг меҳнат бурчларини муваффақиятли ва виждонан бажараётган ишчи ва хизматчиларга социал-маданий ва уй-жой маиший хизмат соҳасида (санаторий ва дам олиш уйларига йўлланмалар бериш, уй-жой шароитини яхшилаш ва шу сингари соҳаларда) биринчи навбатда афзалликлар ва имтиёзлар берилади.

Бундай ходимларга ишда юқори поғонага кўтарилишда ҳам афзалликлар берилади.

Меҳнатда алоҳида хизмат кўрсатган ишчи ва хизматчиларни тақдирламоқ, орденлар, медаллар, фахрий ёрлиқлар, кўкракка тақиладиган нишонлар билан мукофотламоқ ҳамда фахрий унвонлар ва ўз касбининг энг яхши ходими деган унвонни бермоқ учун юқори органларга тақдим этилади.

56-модда. Меҳнат интизомини бузганлик учун жазо чоралари

Меҳнат интизомини бузганлик учун корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти қуйидаги интизомий жазо чораларини қўллайди:

1). танбеҳ бериш;

2). выговор эълон қилиш;

3). қаттиқ выговор эълон қилиш;

4). кам ҳақ тўланадиган ишга уч ойгача муддат билан ўтказиб қўйиш ёки худди шундай муддат билан пастки лавозимга тушириб қўйиш;

5). ишдан бўшатиш... (17-модданинг 3 ва 4- бандлари).

Интизомий жавобгарлик тўғрисидаги қонунларда ва интизом тўғрисидаги уставларда ишчи ва хизматчиларнинг айрим категориялари учун бошқача интизомий жазо чоралари кўзда тутилиши ҳам мумкин.

Маъмурият интизомий жазо чораси кўриш ўрнига меҳнат интизомини бузганлик тўғрисидаги масалани ўртоқлик суди ёки жамоат ташкилоти муҳокамасига топширишга ҳақли.

VII боб.
МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ

57-модда. Соғлом ва бехатар меҳнат шароитини таъминлаб бериш.

Барча корхоналарда, муассасаларда, ташкилотларда соғлом ва бехатар меҳнат шароити яратиб берилади.

Соғлом ва бехатар меҳнат шароитини таъминлаб бериш корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти зиммасига юкланади.

Маъмурият хавфсизлик техникасининг ишлаб чиқариш травматизмига йўл қўймайдиган замонавий воситаларини жорий қилишга ҳамда ишчи ва хизматчиларнинг касб касалликлари билан оғришининг олдини оладиган санитария-гигиена шароитини таъминлаб беришга мажбур.

58-модда. Ишлаб чиқариш бинолари, иншоотлар ва машина-ускуналар қуриш ҳамда уларни ишлатишда меҳнатни муҳофаза қилиш талабларига риоя этиш.

Ишлаб чиқариш бинолари, иншоотлар, машина-ускуналар, технология жараёнлари соғлом ва бехатар меҳнат шароитларини таъминлаш талабларига жавоб берадиган бўлиши лозим.

Бу талаблар территориядан ва ишлаб чиқариш биноларидан рационал фойдаланишни, машина-ускуналарни тўғри ишлатишни ва технология жараёнларини тўғри ташкил этишни, ишловчиларни меҳнатнинг зарарли шароити таъсиридан ҳимоя қилишни, ишлаб чиқариш бинолари ва иш жойларининг санитария-гигиена нормалари ва қоидаларига мувофиқ сақланишини, санитария-маиший бинолар қуришни ўз ичига олади.

Ишлаб чиқариш биноларини ва иншоотларни лойиҳалаш, қуриш ва ишлатиш чоғида меҳнатни муҳофаза қилиш қоидалари ва нормаларига риоя қилиниши лозим.

59-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш талабларига жавоб бермайдиган корхоналарни ишга туширишни тақиқлаш.

Соғлом ва бехатар меҳнат шароити таъминланмаган бирорта корхона, цех, участка, ишлаб чиқариш фойдаланиш учун қабул қилиниши ва ишга туширилиши мумкин эмас.

Янги ва реконструкция қилинган ишлаб чиқариш объектларининг ишга туширилишига давлат санитария ва техника назорати органларининг, касаба союзлари техника инспекциясининг (104-модда) ва объектни ишга туширувчи корхона, муассаса, ташкилот, касаба союз, фабрика, завод маҳаллий комитетининг рухсатисиз йўл қўйилмайди.

60-модда. Меҳнатни муҳофаза қилишнинг маъмурият учун мажбурий бўлган қоидалари

Корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти ҳамма иш жойларини лозим даражада техника билан жиҳозлашни таъминлашга ва шу жойларда меҳнатни муҳофаза қилиш қоидаларига (хавфсизлик техникаси қоидаларига, санитария нормалари ва қоидаларига ҳамда шу кабиларга) мувофиқ келадиган иш шароитини яратиб беришга мажбур. Бундай қоидаларни (халқ хўжалигининг ҳамма тармоқлари учун ягона бўлган ёхуд тармоқлараро шундай қоидаларни) СССР Министрлар Совети ёки унинг топширувига биноан бошқа давлат органлари ВЦСПС билан биргаликда ёхуд у билан келишиб тасдиқлайди.

Меҳнатни муҳофаза қилишга доир тармоқ қоидалари ва нормаларини белгиланган тартибда министрликлар, идоралар, давлат назорати органлари (104-модда) тегишли касаба союзларининг марказий комитетлари билан биргаликда ёки улар билан келишиб тасдиқлайди.

Ишларни бажариш чоғида меҳнатнинг бехатар шароитини таъминлаш учун риоя қилиниши зарур бўлган талаблар қоидаларга киритилмаган бўлса, корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти касаба союзининг фабрика, завод маҳаллий комитети билан келишиб, меҳнатнинг бехатар шароитини таъминловчи чораларни кўради.

Хавфсизлик техникасига, ишлаб чиқариш санитариясига, ёнғин чиқишидан сақланишга ва меҳнатни муҳофаза қилишнинг бошқа қоидаларига риоя этиш юзасидан ишчи ва хизматчиларга йўл-йўриқ бериш, шунингдек ходимларнинг меҳнатни муҳофаза қилишга доир йўл-йўриқларда кўрсатилган ҳамма талабларга амал қилиши устидан доимий контроль ўрнатиш маъмурият зиммасига юкланади.

61-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш юзасидан ишчи ва хизматчилар учун мажбурий бўлган инструкциялар.

Ишчи ва хизматчилар меҳнатни муҳофаза қилишга доир бўлган ва ишлаб чиқариш биноларида ҳамда қурилиш майдончаларида иш бажариш ва хулқ-атвор қоидаларини белгилаб берадиган инструкцияларга риоя қилишга мажбурдирлар. Бундай инструкцияларни корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти касаба союзининг фабрика, завод маҳаллий комитети билан биргаликда ишлаб чиқиб, тасдиқлайди. Министрликлар ва идоралар касаба союзларининг Марказий Комитетлари билан, зарур ҳолларда эса, тегишли давлат назорати органлари билан ҳам (104-модда) келишиб, асосий касблардаги ишчилар учун меҳнатни муҳофаза қилишга доир типовой инструкцияларни тасдиқлашлари мумкин.

Ишчи ва хизматчилар машина ва механизмларни ишлашнинг белгиланган талабларига риоя қилишга, ўзларига бериладиган шахсий муҳофаза воситаларидан фойдаланишга ҳам мажбурдирлар.

62-модда. Меҳнатни муҳофаза қилиш тадбирларига сарфланадиган маблағлар.

Меҳнатни муҳофаза қилиш тадбирларини ўтказиш учун белгиланган тартибда маблағлар ва зарур материаллар ажратилади. Бу маблағ ва материалларни бошқа мақсадларга сарфлаш тақиқланади.

Мазкур маблағ ва материаллардан фойдаланиш тартиби коллектив шартномаларда ёки меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида маъмурият билан касаба союз фабрика, завод, маҳаллий комитети ўртасида тузилган битимларда белгилаб берилади.

63-модда. Махсус кийим ва бошқа шахсий ҳимоя воситаларини бериш. Совун ва зарарсизлантирувчи воситалар бериш.

Меҳнат шароити зарарли бўлган ишларда ва шунингдек алоҳида температура шароитида бажариладиган ёки ифлослантирадиган ишларда ишловчи ишчи ва хизматчиларга махсус кийим, махсус пойафзал ва бошқа шахсий ҳимоя воситалари текинга берилади.

Ифлосланиш билан боғлиқ бўлган ишларда белгиланган нормаларга биноан совун текинга берилади. Зарарли таъсир қилувчи моддаларнинг терига таъсир этиши мумкин бўлган ишларда ювиш ва зарарсизлантириш воситалари белгиланган нормаларга биноан текинга берилади.

64-модда. Сут ва шифо-профилактика овқати бериш.

Меҳнат шароитлари зарарли бўлган ишларда ишчи ва хизматчиларга белгиланган нормаларга мувофиқ сут ёки унга тенг келадиган бошқа озиқ-овқат маҳсулотлари текин бериб турилади.

Меҳнат шароити алоҳида зарарли бўлган ишларда ишловчиларга эса шифо-профилактика овқати берилади.

65-модда. Баъзи категориялардаги ишчи ва хизматчиларни медицина кўригидан ўтказиб туриш.

Оғир ишларда ҳамда меҳнат шароити зарарли ёки хатарли бўлган ишларда, шунингдек транспорт ҳаракати билан боғлиқ ишларда ишлайдиган ишчи ва хизматчилар топширилаётган ишга яроқли эканликларини белгилаш ва уларнинг касб касалликларига чалинишининг олдини олиш учун ишга кириш чоғида олдиндан ва вақти-вақти билан мажбурий равишда медицина кўрикларидан ўтказилади.

Озиқ-овқат саноати, умумий овқатланиш ва савдо-сотиқ корхоналарининг, водопровод иншоотлари, даволаш-профилактика ва болалар муассасаларининг, шунингдек бошқа айрим корхоналар, муассасалар, ташкилотларнинг ходимлари аҳолининг сиҳат-саломатлигини муҳофаза қилиш мақсадида медицина кўрикларидан ўтказилади.

66-модда. Енгилроқ ишга кўчириш.

Саломатлиги туфайли енгилроқ ишга кўчирилишга муҳтож бўлган ишчи ва хизматчиларни маъмурият, уларнинг розилиги билан, медицина хулосасига мувофиқ шундай ишга вақтинча ёки муддатини чекламай ўтказишга мажбур.

Саломатлиги туфайли енгилроқ кам ҳақ тўланадиган ишга ўтказилганда ишчи ва хизматчиларнинг шундай ишга кўчирилган кунидан бошлаб икки ҳафта мобайнида аввалги ўртача иш ҳақи сақланиб қолади. ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг қонунларида кўзда тутилган ҳолларда эса кам ҳақ тўланадиган ишни бажарган бутун вақт мобайнида аввалги ўртача иш ҳақи сақланиб қолади ёки давлат социал страхованиеси юзасидан нафақа тўлаб турилади.

67-модда. Ишчи ва хизматчиларнинг соғлиғига зарар етганлиги учун корхона, муассаса, ташкилотларнинг моддий жавобгарлиги.

Ишчи ва хизматчилар ўзларига топширилган меҳнат вазифаларини бажариб турганларида майиб бўлиб қолганликлари ёки бошқа бирор шикастланганлари сабабли соғликларига етган зарар учун корхона, муассаса, ташкилот ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг қонунларига биноан моддий жавобгар бўладилар.

VIII боб.
АЁЛЛАР МЕҲНАТИ

68-модда. Аёллар меҳнати тақиқлаб қўйилган ишлар.

Оғир ишларда ва меҳнат шароити зарарли бўлган ишларда, шунингдек ер ости ишларида аёллар меҳнатини қўллаш тақиқланади. Ер остидаги айрим ишлар (жисмоний бўлмаган ишлар ёки санитария ва маиший хизмат кўрсатиш ишлари) бундан мустаснодир.

69-модда. Тунги, иш вақтидан ташқари ишларда аёллар меҳнатини ва уларни командировкага юборишни чеклаш.

Аёлларни тунги ишларга тортишга йўл қўйилмайди, аммо алоҳида зарурат бўлган ва вақтинчалик чора тариқасида рухсат берилган халқ хўжалик тармоқлари бундан мустаснодир.

Ҳомиладор аёлларни ва эмизукли боласи бўлган оналарни, шунингдек боласи бир ёшга етмаган аёлларни тунги ишларга тортишга, ишдан ташқари вақтда ишлатишга, дам олиш кунлари ишлатишга ва командировкага юборишга йўл қўйилмайди.

Бир ёшдан саккиз ёшгача боласи бўлган аёллар, ўзларининг розилигисиз, ишдан ташқари вақтдаги ишларга тортилиши ёки командировкага юборилиши мумкин эмас.

70-модда. Ҳомиладор аёлларни, эмизукли боласи бўлган оналарни ва бир ёшга етмаган боласи бўлган оналарни енгилроқ ишга кўчириш.

Ҳомиладор аёллар врач хулосасига биноан ҳомиладорлик даврида, аввалги ишларидаги ўртача иш ҳақлари сақланиб қолган ҳолда, бошқа енгилроқ ишга кўчириладилар.

Эмизукли боласи бўлган оналар ва бир ёшга етмаган боласи бўлган аёллар аввалги ишни бажариши мумкин бўлмаган тақдирда, аввалги ишидаги ўртача иш ҳақи сақланиб қолган ҳолда боласини эмизадиган бутун муддатга ёки боласи бир ёшга етгунга қадар бошқа ишга ўтказилади.

71-модда. Ҳомиладорлик ва туғиш отпускалари.

Аёлларга бола туғишларидан олдин эллик олти календарь кун ва бола туққанларидан кейин эллик олти календарь кундан иборат ҳомиладорлик ва туғиш отпускалари берилади ва шу давр учун давлат социал страхованиеси бўйича нафақа тўланади. Туғиш нормал бўлмаган ёки икки ва ундан кўпроқ бола туғилган ҳолларда бола туққандан кейинги отпуска етмиш календарь кундан иборат муддатга берилади.

Ҳомиладорлик ва туғиш отпускаларидан ташқари, аёлларнинг аризасига мувофиқ уларга иш ҳақи сақланмаган ҳолда боласи бир ёшга етгунга қадар қўшимча отпуска берилади.

72-модда. Болани эмизиш учун бериладиган танаффуслар.

Эмизикли оналарга ва бир ёшгача боласи бўлган аёлларга дам олиш ва овқатланиш учун бериладиган умумий танаффусдан ташқари, бола эмизиш учун қўшимча танаффус ҳам берилади. Бу танаффуслар камида ҳар уч соатда бир марта, ҳар бири камида ўттиз минутлик вақт билан берилади.

Болани эмизиш учун бериладиган танаффуслар иш вақтига киритилади ва ўртача иш ҳақи бўйича ҳақ тўланади.

73-модда. Ҳомиладор аёлларни, эмизикли оналарни ва бир ёшга етмаган боласи бор аёлларни ишга қабул қилиш вақтида бериладиган гарантиялар ва уларни ишдан бўшатишни тақиқлаш.

Аёллар ҳомиладор эканлигини ёки эмизикли боласи борлигини баҳона қилиб, уларни ишга қабул қилишдан бош тортиш ва уларнинг иш ҳақини камайтириш тақиқланади.

Ҳомиладор аёлларни эмизикли оналарни ва бир ёшгача боласи бор аёлларни маъмурият ташаббуси билан ишдан бўшатишга йўл қўйилмайди, муассаса, корхона, ташкилот батамом тугатилиб, албатта бошқа ишга жойлаштириш шарти билан ишдан бўшатишга йўл қўйиладиган ҳоллар бундан мустаснодир.

IX боб.
ЁШЛАР МЕҲНАТИ

74-модда. Ишга қабул қилиниши мумкин бўлган ёш.

Ўн олти ёшга тўлмаган шахсларни ишга қабул қилишга йўл қўйилмайди.

Алоҳида ҳолларда, касаба союзнинг фабрика, завод, маҳаллий комитети билан келишиб туриб, ўн беш ёшга тўлган шахсларни ишга қабул қилиш мумкин.

75-модда. Ўн саккиз ёшга тўлмаган шахслар меҳнатини қўллаш тақиқланган ишлар.

Ўн саккиз ёшга тўлмаган шахслар меҳнатидан оғир ишларда ва зарарли ҳамда меҳнат шароити хавфли бўлган ишларда, шунингдек ер ости ишларида фойдаланиш тақиқланади.

76-модда. Ўн саккиз ёшга етмаган шахсларни медицина кўригидан ўтказиш.

Ўн саккиз ёшга етмаган барча шахслар ишга, олдиндан медицина кўригидан ўтказилганидан кейингина қабул қилинадилар ва кейинчалик, ўн саккиз ёшга етгунларига қадар, ҳар йили медицина кўригидан мажбурий тарзда ўтказиб туриладилар.

77-модда. Ўн саккиз ёшга етмаган ишчи ва хизматчилар меҳнатига кунлик иш вақти қисқартирилган ҳолларда ҳақ тўлаш.

Кунлик иш вақти қисқартирилган ҳолларда ўн саккиз ёшга етмаган ишчи ва хизматчиларга иш ҳақи кунлик иш вақти тўлиқ бўлган тегишли категориядаги ишчи ва хизматчиларга тўланадиган миқдорда тўланади.

Ишбай асосларида ишлашга йўл қўйилган ўн саккиз ёшга етмаган ишчи ва хизматчилар меҳнатига катта ёшдаги ишбай ходимлар учун белгиланган ишбай баҳолари бўйича ҳақ тўланади, бунда уларнинг катта ёшдаги ходимларнинг кунлик иш вақтига нисбатан қисқартирилган кунлик иш вақти учун тариф ставкаси бўйича қўшимча ҳақ тўланади.

78-модда. Ўн саккиз ёшга етмаган ишчи ва хизматчиларни тунги ва иш вақтидан ташқариги ишларга жалб этиш ман қилиниши.

Ўн саккиз ёшга етмаган ишчи ва хизматчиларни тунги ва иш вақтидан ташқариги ишларга ҳамда дам олиш кунлари ишлашга жалб этиш тақиқланади.

79-модда. Ўн саккиз ёшга етмаган ишчи ва хизматчиларга отпуска бериш.

Ўн саккиз ёшга етмаган ишчи ва хизматчиларга ҳар йили ёзги вақтларда ёки уларнинг хоҳишига қараб, йилнинг истаган бошқа вақтида отпуска бериб борилади (33-модда).

80-модда. Ёшларни ишга ва ишлаб чиқариш таълимига қабул қилиш брони.

Умумий таълим мактабларини, профессионал-техника ва техника билим юртларини битириб чиққан ёшларни, шунингдек ўн саккиз ёшга етмаган бошқа шахсларни ишга ва ишлаб чиқариш таълимига қабул қилиш учун барча корхона ва ташкилотларга брон белгилаб қўйилади.

81-модда. Ўқув юртларини тамомлаган ёш ишчи ва мутахассисларнинг ихтисоси ва малакасига қараб иш билан таъминлаш.

Профессионал-техника ва техника билим юртларини битириб чиққан ёш ишчилар ҳамда олий ва ўрта махсус ўқув юртларини тамомлаган ёш мутахассислар олган ихтисослари, малакаларига қараб иш билан таъминланадилар.

82-модда. Ўн саккиз ёшга етмаган ишчи ва хизматчиларни ишдан бўшатишни чеклаш.

Ўн саккиз ёшга етмаган ишчи ва хизматчиларни маъмурият ташаббуси билан ишдан бўшатишга, ишдан бўшатишнинг умумий тартибига риоя қилишдан ташқари, фақат вояга етмаганлар ишлари билан шуғулланувчи район (шаҳар) комиссияси розилиги билангина йўл қўйилади. Бунда ушбу Асосларнинг ўн еттинчи моддаси 1, 2 ва 6-бандларида кўрсатилган асослар бўйича фақат айрим ҳоллардагина ишдан бўшатишга йўл қўйилади ва мазкур ходим албатта бошқа ишга жойлаштириб қўйилади.

X боб.
ИШЛАБ ЎҚИЙДИГАН ИШЧИ ВА ХИЗМАТЧИЛАР УЧУН БЕРИЛАДИГАН ИМТИЁЗЛАР

83-модда. Ишлаб чиқариш таълимини ташкил этиш ва ишлаб ўқиш учун зарур шароитлар яратиб бериш.

Ишчи ва хизматчилар, айниқса ёшларнинг профессионал тайёргарлигини ва малакасини ошириш учун корхоналар, ташкилотлар, муассасаларнинг маъмурияти шу корхона, ташкилот, муассаса ҳисобидан якка тартибда, бригада бўлиб, курс тартибида ўтказиладиган ва бошқа хил ишлаб чиқариш таълимини ташкил этади.

Ишлаб чиқариш таълимини ўтаётган ёки ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда ўқув юртларида ўқиётган ишчи ва хизматчилар учун маъмурият уларнинг ишлаш билан бирга ўқиши учун зарур шароитлар яратиб бермоғи шарт.

Малака разрядларини ошириш ёки ишда юқори вазифага кўтаришда ишчи ва хизматчилар ишлаб чиқариш таълимини нақадар муваффақиятли ўтганликлари, уларнинг умумий таълими ва профессионал тайёргарлиги, шунингдек улар олий ёки ўрта махсус маълумот олганликлари ҳисобга олиниши лозим.

84-модда. Умумий таълим ва профессионал-техника ўқув юртларида ўқиётган ишчи ва хизматчилар учун бериладиган имтиёзлар.

Умумий таълим ва профессионал-техника ўқув юртларида ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда ўқиётган ишчи ва хизматчилар учун уларнинг иш ҳақлари белгиланган тартибда сақлаб қолинган ҳолда қисқартирилган иш ҳафтаси ёки қисқартирилган кунлик иш вақти белгилаб қўйилади; уларга бошқа имтиёзлар ҳам берилади.

85-модда. Олий ва ўрта махсус ўқув юртларида ўқиётганликлари муносабати билан ишчи ва хизматчиларга бериладиган имтиёзлар.

Олий ва ўрта махсус ўқув юртларида имтиҳон топширишга қўйилган ишчи ва хизматчиларга иш ҳақлари сақланмаган ҳолда отпуска берилади.

Кечки ва сиртқи олий ҳамда ўрта махсус ўқув юртларида ўқиётган ишчи ва хизматчиларга улар ўқиб турганликлари учун белгиланган тартибда ҳақ тўлаш шарти билан отпуска, шунингдек бошқа имтиёзлар берилади.

XI боб.
МЕҲНАТ НИЗОЛАРИ

86-модда. Меҳнат низоларини кўриб чиқувчи органлар.

Меҳнат низолари:

1) Корхоналарда, муассасаларда, ташкилотларда, касаба союз комитети билан маъмуриятнинг тенг миқдордаги вакилларидан иборат қилиб тузиладиган меҳнат низоларини кўрувчи комиссиялар томонидан;

2) Касаба союзларининг фабрика, завод маҳаллий комитетлари томонидан;

3) Район (шаҳар) халқ судлари томонидан кўриб чиқилади. Баъзи категориялардаги ходимларнинг меҳнат низолари бўйсунишига қараб юқори турувчи тегишли органлар томонидан кўриб чиқилади. (94-модда).

87-модда. Меҳнат низоларини кўрувчи комиссиялар.

Меҳнат низоларини кўрувчи комиссиялар корхоналарда, муассасаларда, ташкилотларда, бир томондан, ишчилар ва хизматчилар билан, иктасида юз берадиган меҳнат низоларини кўриб чиқувчи бирдан-бир бошланғич органлар, қонунга биноан бевосита район (шаҳар) халқ судларида ва бошқа органларда кўриб чиқилиши керак бўлган низолар бундан мустаснодир.

Комиссиянинг қарорлари томонларнинг келишуви билан қабул қилинади.

88-модда. Касаба союзларининг фабрика, завод маҳаллий комитетларида меҳнат низоларини кўриб чиқиш.

Касаба союзларининг фабрика, завод маҳаллий комитетлари меҳнат низоларини ишчи ва хизматчиларнинг аризаларига биноан кўриб чиқадилар, меҳнат низоларини кўрувчи комиссияда томонлар бир битимга келмаганлари тақдирида бу низолар шу комиссия қарори устидан ишчи ва хизматчилар берган шикоятлар бўйича ҳам кўриб чиқилади. Фабрика, завод маҳаллий комитети комиссия қарорини ўз кучида қолдириши ёки уни бекор қилиши мумкин ҳамда низонинг моҳиятига қараб ўз қарорини чиқариши мумкин.

Касаба союзнинг фабрика, завод маҳаллий комитети ўз ташаббуси билан ёки прокурор протестига биноан, комиссиянинг амалдаги қонунга зид бўлган қарорини бекор қилади ва низонинг моҳияти бўйича қарор чиқаради.

89-модда. Меҳнат низоларини район (шаҳар) халқ судларида кўриб чиқиш.

Район (шаҳар) халқ судларида меҳнат низолари қуйидагиларга асосан:

1) Ишчи ва хизматчилар касаба союзнинг фабрика, завод маҳаллий комитети чиқарган қарорга рози бўлмаганларида шу ишчи ва хизматчиларнинг берган аризаларига биноан ёки маъмурият фабрика, завод маҳаллий комитети чиқарган қарор амалдаги қонунга зиддир деб ҳисоблаган тақдирда шу маъмуриятнинг аризасига биноан;

(Давоми 5-бетда).

ССР ИТТИФОҚИ ВА ИТТИФОҚДОШ РЕСПУБЛИКАЛАРНИНГ МЕҲНАТ ҚОНУНИ АСОСЛАРИ

(Боши 3 ва 4-бетларда)

2) Ишчи ва хизматчилар корхона, муассаса, ташкилотнинг касаба союз ташкилотчиси ва раҳбаридан иборат составда бўлган меҳнат низоларини кўрувчи комиссиянинг қарорига рози бўлмасалар, ёки бу комиссияда томонлар бир битимга келмаганида, шунингдек, корхонада, муассасада, ташкилотда, касаба союзнинг фабрика, завод маҳаллий комитети ёҳуд касаба союз ташкилотчиси бўлмаганида шу ишчи ва хизматчилар берган аризаларига биноан кўриб чиқилади.

Бундан ташқари меҳнат низоларини кўрувчи комиссияга ва фабрика, завод, маҳаллий комитетига мурожаат қилмасдан туриб, бевосита район, (шаҳар) халқ судларида меҳнат низолари қуйидагиларга асосан:

1) корхона, муассаса, ташкилот, маъмуриятнинг ташаббуси билан ишдан бўшатилган ишчи ва хизматчиларнинг ишга қайта тиклаш тўғрисидаги аризаларига биноан; махсус рўйхатда кўрсатилган лавозимни эгаллаб турган ходимларнинг низолари бундан мустаснодир. (94-модда);

2) Ишчи ва хизматчилар корхонага, муассасага, ташкилотга етказган зарарнинг ўрнини қоплаш тўғрисида маъмурият берган аризага биноан кўриб чиқилади.

90-модда. Меҳнат низоларини ҳал қилиб бериш учун мурожаат этиш муддатлари тўғрисида.

Ишчи ва хизматчилар орадан қанча муддат ўтганлигидан қатъи назар истаган вақтда меҳнат низоларини кўрувчи комиссияга мурожаат қилишлари мумкин, ишдан бўшатиш тўғрисидаги ишлар юзасидан эса ишдан бўшатиш ҳақидаги буйруқ топширилган кундан бошлаб бир ой муддат ичида район (шаҳар) халқ судига мурожаат этишлари мумкин.

Корхонага, муассасага, ташкилотга етказилган моддий зарарни ходимлардан тўлатиб олиш масалалари бўйича маъмуриятнинг судга мурожаат қилиши учун қуйидаги муддатлар белгилаб қўйилади:

1) 49-модданинг биринчи қисмида кўрсатилган холларда — ходим етказган зарар аниқланган кундан бошлаб бир ойлик муддат,

2) 49-модданинг иккинчи қисмида кўзда тутилган ҳолларда ходим етказган зарар аниқланган кундан бошлаб бир йиллик муддат

Ушбу моддада белгиланган муддатлар узрли сабаблар билан ўтказиб юборилган тақдирда, суд бу муддатларни қайта тиклаши мумкин.

91-модда. Ишга қайта тиклаш.

Ишчи ёки хизматчи ғайри қонуний асосда ишдан бўшатилган ёки белгиланган тартиб бузилган ҳолда ишдан бўшатилган тақдирда ёҳуд ғайри қонуний йўсинда бошқа ишга ўтказилганида шу ишчи ёки хизматчи меҳнат низосини кўрувчи орган томонидан аввалги ишига қайта тикланиши лозим.

92-модда. Мажбурий прогул қилган вақт учун ёки кам ҳақ тўланадиган ишни бажарган вақт учун ҳақ тўлаш.

Ишдан қонунсиз бўшатилган ва аввалги ишига қайта тикланган ишчи ёки хизматчига у ишдан бўшатилган кундан бошлаб мажбурий прогул қилган вақт учун суднинг қарори билан ўртача иш ҳақи тўланади, лекин бу ҳақ уч ойлик муддатдан ошиб кетмаслиги керак.

Ғайри қонуний тарзда бошқа ишга ўтказилган ва аввалги ишига қайта тикланган ишчи ёки хизматчига у мажбурий прогул қилган вақт учун меҳнат низоларини кўрувчи органнинг қарорига биноан ўртача иш ҳақи ёки кам ҳақ тўланадиган ишни бажарган вақтда олган иш ҳақининг фарқи тўланади, лекин бу хақ уч ойлик ҳақдан ортиб кетмаслиги керак.

Меҳнат низоларини кўрувчи органнинг қонунсиз бўшатилган ёки бошқа ишга ўтказилган ходимни ўз ишига қайта тиклаш тўғрисида чиқарган қарори дарҳол ижро этилиши лозим. Агарда маъмурият бундай қарорни ижро этишни кечиктириб юборса, у ҳолда бу қарор чиқарилган кундан то ижро этилгунга қадар бўлган вақт учун ходимга ўртача иш ҳақи ёки иш ҳақининг фарқи тўланади.

93-модда. Ишдан қонунсиз бўшатишда ёки бошқа ишга ўтказишда айбдор бўлган мансабдор шахсга моддий жавобгарлик юклаш.

Ходимни ишдан қонунсиз бўшатишда ёки бошқа ишга ўтказишда айбдор бўлган мансабдор шахсга суд мажбурий прогул вақти учун ёки кам ҳақ тўланадиган ишни бажарган вақти учун ҳақ тўланиши туфайли корхонага, муассасага, ташкилотга етказилган зарарни тўлаш мажбуриятини юклайди. Бундай мажбурият башарти ходимни ишдан бўшатиш ёки бошқа ишга ўтказиш қонун очиқдан очиқ бузилган ҳолда ёҳуд маъмурият суднинг ишга қайта тиклаш тўғрисидаги қарорининг бажарилишини кечиктирган тақдирда юкланади. Қопланиши лозим бўлган зарарнинг миқдори мансабдор шахснинг уч ойлик окладидан ошиб кетмаслиги керак.

94-модда. Айрим категориядаги ходимларни ишдан бўшатиш ва бошқа ишга ўтказиш масалалари бўйича чиққан низоларни кўриш ва уларга интизомий жазо бериш тартиби.

Махсус рўйхатда кўрсатилган лавозимни эгаллаб турган ходимларни ишдан бўшатиш ва бошқа ишга ўтказиш масалалари юзасидан, шунингдек уларга интизомий жазо бериш масалалари юзасидан чиққан низолар юқори турувчи тегишли органлар томонидан кўрилади. Интизом уставига биноан интизомий жавобгарликка тортилган ходимларга интизомий жазо бериш масалалари юзасидан чиққан низолар ҳам шу тартибда кўрилади.

Ходим аввалги ишига қайта тикланган тақдирда юқори турувчи тегишли органнинг қарорига биноан шу ходим ишдан бўшатилган кундан бери мажбурий прогул қилган вақт ёки кам ҳақ тўланадиган ишни бажарган вақт учун уч ойлик ҳақдан ошмаган миқдорда ҳақ тўланади. Бунда тегишли бўлишига қараб, ушбу Асосларнинг 92 ва 93-моддалари қўлланилади.

XII боб.

КАСАБА СОЮЗЛАРИ, ИШЧИ ВА ХИЗМАТЧИЛАРНИНГ ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ БОШҚАРИШДА ҚАТНАШИШИ

95-модда. Ишчи ва хизматчиларнинг касаба союзларига бирлашиш ҳуқуқи.

СССР конституциясига мувофиқ, ишчи ва хизматчиларнинг касаба союзларига бирлашиш ҳуқуқи таъминланади.

Касаба союзлари ўзлари қабул қилган уставларга мувофиқ иш олиб борадилар ва давлат органларида рўйхатга олинмайдилар.

Давлат органлари, корхоналар, муассасалар, тошкилотлар касаба союзларининг фаолиятига ҳар томонлама ёрдам кўрсатмоқлари зарур.

96-модда. Касаба союзларининг ҳуқуқлари.

Касаба союзлари ишлаб чиқариш, меҳнат, турмуш ва маданият соҳасида ишчи ва хизматчиларнинг манфаатларини ифода қиладилар.

Касаба союзлар халқ хўжалигини ривожлантириш давлат планларини ишлаб чиқиш ва амалга оширишда, моддий ва молиявий ресурсларни тақсимлаш ҳамда улардан фойдаланиш масалаларини ҳал қилишда қатнашадилар, ишчи ва хизматчиларни ишлаб чиқаришни бошқаришга жалб этадилар, социалистик мусобақани, оммавий техника ижодиётини ташкил этадилар, ишлаб чиқариш ва меҳнат интизомини мустаҳкамлашга ёрдамлашадилар.

ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг қонунларида ҳамда СССР Министрлар Совети ва иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари чиқарган қарорларда кўзда тутилган ҳолларда меҳнат шароитлари яратиш ва иш ҳақини белгилаш, меҳнат тўғрисидаги қонунни қўлланиш, ижтимоий истеъмол фондларидан фойдаланиш масалалари корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ҳамда уларнинг юқори органлари томонидан касаба союзлари билан биргаликда ёки келишиб туриб амалга оширилади.

Касаба союзлари меҳнат тўғрисидаги қонунга ва меҳнат муҳофазаси қоидаларига риоя қилинишини назорат ва контроль қилиб борадилар, ишчи ва хизматчиларни уй-жой билан таъминлашни ва маиший хизмат кўрсатилишини контроль қилиб борадилар.

Касаба союзлар давлат социал страхованиесини, шунингдек ўз қарамоғидаги санаторийлар, профилакторийлар ва дам олиш уйларини, маданий оқартув, туристик ва спорт муассасаларини бошқарадилар.

Касаба союзлар ВЦСПС орқали қонун чиқаришда ташаббус кўрсатиш ҳуқуқига эгадирлар.

97-модда. Ишчи ва хизматчиларнинг ишлаб чиқаришни бошқаришда қатнашиш ҳуқуқи.

Ишчи ва хизматчилар ишлаб чиқаришни ривожлантириш масалаларини муҳокама этиш ва ҳал қилишда қатнашиш, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ишларини яхшилаш тўғрисида, шунингдек, социал-маданий ва маиший хизмат кўрсатиш масалалари юзасидан таклифлар киритиш ҳуқуқига эгадирлар.

Ишчи ва хизматчилар касаба союзлари ва бошқа жамоат ташкилотлари, халқ контроли органлари, умумий йиғилишлар, ишлаб чиқариш кенгашлари, конференциялар ва ишчи ҳамда хизматчиларнинг турли хил жамоат ташкилотлари орқали ишлаб чиқаришни бошқаришда қатнашадилар.

Корхоналар, муассасалар, ташкилотларнинг маъмурияти ишчи ва хизматчиларнинг ишлаб чиқаришни бошқаришда қатнашишини таъминловчи шарт-шароитлар яратиб бермоқлари зарур. Корхоналар, муассасалар, ташкилотларнинг мансабдор шахслари ишчи ва хизматчилар киритган танқидий мулоҳаза ва таклифларни ўз вақтида кўриб чиқиб, кўрилган чоралар ҳақида уларга маълум қилишлари шарт.

98-модда. Касаба союзи фабрика, завод комитети, маҳаллий комитетнинг маъмурият билан ўзаро муносабатлари.

Касаба союзи фабрика, завод комитети, маҳаллий комитетнинг корхона, муассаса, ташкилот маъмурияти билан ўзаро муносабатлари касаба союзининг фабрика, завод комитети, маҳаллий комитети ҳуқуқлари тўғрисидаги СССР Қонуни билан белгиланади.

Корхона ва ташкилотлар маданий-оммавий ишлар ва физкультура ишлари учун касаба союз органларига пул маблағлари ажратиб беришлари зарур.

99-модда. Сайлаб қўйиладиган касаба союз ходимлари учун қўшимча гарантиялар бериш.

Касаба союзнинг фабрика, завод, маҳаллий цех комитети составига сайланган ва ўзининг ишлаб чиқаришдаги ишидан озод қилинмаган ишчи ва хизматчилар касаба союз фабрика, завод, маҳаллий комитетидан олдиндан розилик олмай туриб, бошқа ишга ўтказилиши ёки интизомий жазога тортилиши мумкин эмас, шу комитетларнинг раислари ва касаба союз ташкилотчилари эса юқори касаба союз органидан олдиндан розилик олмай туриб бошқа ишга ўтказилиши ёки интизомий жазога тортилиши мумкин эмас.

Касаба союзлари фабрика, завод маҳаллий комитетларининг ишлаб чиқаришдаги ишидан озод қилинмаган раислари ва аъзолари ишдан бўшатишнинг умумий тартибига риоя қилинишдан ташқари, фақат юқори турувчи касаба союз органининг розилиги билангина, маъмурият ташаббуси бўйича ишидан озод қилинишлари мумкин. Касаба союз ташкилотчилари маъмурият ташаббуси билан фақат юқори турувчи касаба союз органи розилиги бўлган ҳолдагина ишдан бўшатиладилар.

XIII боб.

ДАВЛАТ СОЦИАЛ СТРАХОВАНИЕСИ

100-модда. Барча ишчи ва хизматчиларга социал страхованиенинг жорий этилиши. Социал страхование маблағлари.

Барча ишчи ва хизматчилар давлат йўли билан мажбурий социал страхование қилинишлари лозим.

Ишчи ва хизматчиларнинг давлат социал страхованиеси давлат ҳисобига ўтказилади. Социал страхование тўловлари корхоналар, муассасалар, ташкилотлар томонидан ишчи ва хизматчиларнинг иш ҳақидан ҳеч қандай пул ушлаб қолинмасдан тўланади. Корхона, муассаса, ташкилотнинг страхование взносларини тўламаганлиги ишчи ва хизматчиларни давлат социал страхованиеси билан таъминланиш ҳуқуқидан маҳрум қилмайди.

101-модда. Социал страхование бўйича таъминот турлари.

Ишчи ва хизматчилар, тегишли ҳолларда эса уларнинг оила аъзолари давлат социал страхованиеси орқали қуйидагилар билан таъминланадилар:

1). Меҳнат қобилиятини вақтинча йўқотганлик нафақалари, аёллар эса, бундан ташқари, ҳомиладорлик ва туғиш нафақалари билан;

2). Бола туғилиши муносабати билан бериладиган нафақалар; дафн этиш нафақалари билан;

3). Қарилик, инвалидлик, пенсиялари, боқиб турган кишисидан жудо бўлганлик учун тўланадиган пенсия, шунингдек баъзи категориядаги ходимлар учун белгиланган узоқ йиллик хизмат учун тўланадиган пенсиялар билан таъминланадилар.

Давлат социал страхование маблағлари, шунингдек ишчи ва хизматчиларни санаторий ва курортларда даволаш, уларни профилакторийлар ва дам олиш уйларига жойлаштириш, даволаш (парҳез) овқатлар бериш, пионерлар лагерлари таъминоти учун ва давлат социал страхованиеси йўли билан ўтказиладиган бошқа тадбирлар учун сарфланади.

102-модда. Меҳнат қобилиятини вақтинча йўқотганлик, ҳомиладорлик ва туғиш нафақалари.

Меҳнат қобилиятини вақтинча йўқотганлик учун бериладиган нафақалар ходим касал бўлиб қолган, майиб бўлган, касаллиги сабабли вақтинча бошқа ишга ўтказилган ҳолларда, оиланинг касал бўлиб қолган аъзосига қараб турган, карантин эълон қилинган, санаторий-курортда даволанишда бўлган ва протез қилинган ҳолларда — иш ҳақининг тўла миқдоригача тўланади. Ходим касал бўлиб қолган ёки майиб бўлиб қолган тақдирда нафақалар унинг меҳнатга лаёқати тиклангунга қадар ёки ходим инвалидликка чиққунга қадар тўланади.

Ҳомиладорлик ва туғиш нафақалари ҳомиладорлик ва туғиш отпускасининг бутун жараёнида иш ҳақининг учдан икки қисмидан тортиб то тўла миқдоригача тўланади.

103-модда. Қарилик, инвалидлик пенсиялари ва боқувчисидан жудо бўлган ҳолларда тўланадиган пенсиялар.

Ишчи ва хизматчиларга қарилик ва инвалидлик пенсияси ҳамда уларнинг боқувчисидан жудо бўлган оила аъзоларига тўланадиган пенсия давлат пенсиялари тўғрисидаги СССР Қонунига мувофиқ равишда тўланади.

XIV боб.

МЕҲНАТ ҚОНУНЛАРИГА РИОЯ ЭТИЛИШИНИ НАЗОРАТ ВА КОНТРОЛ ҚИЛИШ

104-модда. Меҳнат қонунига риоя этилиши устидан назорат ва контрол қилувчи органлар.

Меҳнат қонунига ҳамда меҳнат муҳофазаси қоидаларига риоя қилиниши устидан назорат ва контрол:

1). Махсус вакил қилинган давлат органлари томонидан ва ўз фаолиятида корхоналар, муассасалар, ташкилотлар маъмуриятига ва уларнинг юқори органларига тобе бўлмаган инспекциялар томонидан;

2). Касаба союзлари, шунингдек улар ихтиёрида бўлган техника ва ҳуқуқ меҳнат инспекциялари томонидан шу инспекциялар тўғрисида — ВЦСПС тасдиқлайдиган низомларга биноан амалга оширилади.

Меҳнаткашлар депутатлари советлари ва уларнинг ижроия ҳамда фармойиш берувчи органлари меҳнат қонунига риоя қилиниши устидан ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг қонунларида кўзда тутилган тартибда контрол қилиб борадилар.

Министрликлар ва идоралар ўз қарамоқларидаги корхоналар, муассасалар, ташкилотларда меҳнат қонунига қандай риоя этилаётганлигини ўзлари контрол қиладилар.

Барча министрликлар ва идоралар, корхоналар, муассасалар, ташкилотлар ва уларнинг мансабдор шахслари меҳнат қонунини аниқ бажаришлари устидан олий назорат олиб бориш СССР Бош прокурори зиммасига юклатилади.

105-модда. Меҳнат қонунини бузганлик учун жавобгарлик.

Меҳнат қонунини ва меҳнат муҳофазаси қоидаларини бузишда, меҳнат муҳофазаси юзасидан тузилган коллектив шартномалар ва битимдаги мажбуриятларни бажармаганликда ёки касаба союзлари фаолиятига ҳалал беришда айбдор бўлган мансабдор шахслар ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг қонунларида белгиланган тартибда жавобгарликка тортиладилар.

XV боб.

ЯКУНЛОВЧИ ҚОИДАЛАР

106-модда. Айрим категориядаги ишчи ва хизматчилар меҳнатини тартибга солиш хусусиятлари.

ССР Иттифоқи қонунлари билан ва бу қонунлар доирасида белгиланадиган иттифоқдош республикалар қонунлари билан қуйидагилар белгилаб қўйилиши мумкин:

1). Узоқ Шимол районларида ва бу районларга тенглаштирилган жойларда ишловчи ишчи ва хизматчилар учун, шунингдек баъзи бир бошқа категориялардаги ишчи ва хизматчилар учун меҳнат соҳасида бериладиган имтиёзлар;

2). Транспортда, алоқа, қишлоқ хўжалиги корхоналари ҳамда ташкилотларида ушбу Асосларда белгиланган нормалар доирасида иш вақти ва дам олиш вақтини тартибга солиш ҳусусиятлари;

3). Мавсумий ишларда ёки ўрмон саноати ва ўрмончилик хўжалигида ишларда банд бўлган ишчи ва хизматчиларга, муваққат ишчи ва хизматчиларга, шунингдек гражданларнинг уйларида шартномалар бўйича ишловчи шахсларга (уй ходимлари ва бошқаларга) алоҳида меҳнат шароитлари яратиб бериш; Ушбу Асослардаги иш вақти ва дам олиш вақти режими, ишдан ташқари вақтларда ва ишланмайдиган кунларда ишга жалб қилиш, бундай ишлар учун компенсация тўлаш, ходимни вақтинча бошқа ишга ўтказиш ва ишдан бўшатиш тўғрисидаги айрим қоидалар бундан мустаснодир.

4). Баъзи категориядаги ишчи ва хизматчиларнинг муайян шароитларда меҳнат шартномаси бекор бўлиши учун қўшимча асослар (юқори ташкилотга интизомий жавобгарликка эга бўлган ходимнинг меҳнат вазифаларини бир марта қўпол суратда бузганлиги; бевосита пул ёки товар бойликлари билан шуғулланувчи ходимнинг айбдорлик ҳаракатлари маъмурият томонидан унга ишончни йўқотилиши учун асос бўлган ҳоллар; тарбиявий вазифаларни бажарувчи ходимнинг бу ишни бундан кейин давом эттириши мумкин бўлмаган даражада аҳлоқсизлик қилиши; ходимни суд қарори билан даволаш-меҳнат профилакториясига юбориш; ишга қабул қилиш юзасидан белгиланган қоидаларнинг бузилиши ва ҳоказолар) белгиланиши мумкин.

Ишчи ва хизматчиларнинг корхонага, муассасага, ташкилотга етказган зарарининг ҳақиқий миқдори бу зарарнинг номинал миқдоридан ортиқ кетган ҳолларда, шу ишчи ва хизматчиларнинг моддий жавобгарлик доиралари ССР Иттифоқи қонунлари билан ҳамда СССР Министрлар Советининг қарорлари билан белгиланади. Айрим масалалар бўйича баъзи категориядаги ишчи ва хизматчиларнинг меҳнатини тартибга солиш соҳасидаги бошқа ҳусусиятлар фақат ССР Иттифоқи қонунлари билан ва СССР Министрлар Совети қарорлари билан белгиланиши мумкин.

107-модда. ССР Иттифоқи ва иттифоқдош республикаларнинг ушбу Асосларда кўзда тутилган масалаларга оид компетенцияларини чеклаш.

Ушбу Асосларнинг айрим моддаларида кўзда тутилган ҳоллардан ташқари: бекор туриб қолиш муносабати билан ишчиларни кўчириш мумкин бўлмаган малакасиз ишларни (14-модданинг учинчи қисми); тунги ишлар муддатини (25-модданинг иккинчи қисми); ойлик иш ҳақининг минимал миқдорини (36-модданинг иккинчи қисми); қисман бракка йўл қўйганлик учун тўланадиган иш ҳақи миқдорини (43-модданинг учинчи қисми); хизмат командировкаларига бориш ва бошқа жойга ишга кўчиб кетиш муносабати билан бериладиган компенсацияларни (48-модданинг биринчи қисми); тунги ишларда аёллар меҳнатини чеклаш тартибини (69-модданинг биринчи қисми); меҳнат низолари тегишли юқори ташкилотда кўриб чиқиладиган ходимлар категорияларини (94-модданинг биринчи қисми); касаба союз органларининг маданий-оммавий ишлар ва физкультура ишларига маблағ ажратиш тартибини ва бу маблағларнинг миқдорини (98-модданинг иккинчи қисми); давлат социал страхованиеси йўли билан таъминлаш тартиби ва бу таъминот миқдорларини (100, 102, 103-моддалар) аниқлаб берувчи қоидаларни белгилаш ҳам ССР Иттифоқи ихтиёридадир.

Айрим категориядаги ходимлар учун иш вақтини қисқартиришни (22-модданинг иккинчи қисмидаги иккинчи банди); 6 кунлик иш ҳафтасини жорий қилишни (23-модданинг иккинчи қисми); дам олиш кунлари ишлаганлик учун отгул (дам бериш) мумкин эмаслиги ҳолатини (30-модданинг тўртинчи қисми): байрам кунлари бажариладиган ишларни (31-модданинг иккинчи қисми); ҳар йили қўшимча отпускалар бериш ва бу отпускалар муддатини (34-модда); иш ҳақини нормалашни (37-модда); меҳнатга ҳақ тўлашнинг мукофот системасини (38-модданинг иккинчи ва учинчи қисмлари); йиллик иш якунларига қараб мукофот тўлашни (38-модданинг тўртинчи қисми); ягона ёки типовой иш нормаларини (39-модданинг иккинчи қисми); байрам кунлари ишлаганлиги учун отгул (дам бериш)ни (41-модданинг иккинчи қисми); иш ҳақидан ушлаб қолиш ҳолатларини чеклашни (50-модданинг бешинчи қисми); ички меҳнат тартиби типовой қоидаларини ва интизом уставларини (54-модда, 55-модданинг иккинчи қисми, 56-модданинг иккинчи қисми); меҳнат муҳофазаси қоидаларини (60-модданинг биринчи ва иккинчи қисмлари); меҳнат муҳофазаси тадбирларига ажратиладиган маблағлар ва уларни сарфлашни (62-модданинг биринчи қисми); махсус кийим, сут ва даволаш профилактика овқатлари бериш тартибини (63 ва 64-моддалар), медицина кўриклари ўтказишни ((65-модда); хотин-қизлар ва вояга етмаганларга йўл қўйилмайдиган ишларни (68- ва 75-моддалар); ёшларни ишга қабул қилиш бронясини (80-модда); ёш ишчилар ва мутахассисларни иш билан таъминлашни (81-модда); ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда ўқиётганлар учун бериладиган имтиёзларни (84 ва 85-моддалар); касаба союзларнинг ҳуқуқларини (96-модда); меҳнат қонунларига риоя қилиниши устидан давлат назорати ва контрол қилувчи давлат органларини (104-модданинг биринчи банди); баъзи категориядаги ишчи ва хизматчиларнинг меҳнатини тартибга солиш хусусиятларини (106-модданинг биринчи қисми) аниқлаб берувчи қоидаларни белгилаш ССР Иттифоқи ихтиёрида ва ССР Иттифоқи томонидан белгиланган доираларда иттифоқдош республикалар ихтиёридадир.

Ишдан ташқари вақтларда ишлатиш ҳолларини (27-модданинг иккинчи қисми); дам олиш кунлари ишга жалб этиш ҳолларини (30-модданинг учинчи қисми); иш ҳақи тўлаш муддатларини (45-модданинг иккинчи қисми) аниқлаб берувчи қоидаларни белгилаш иттифоқдош республикалар ихтиёридадир.

Тошкент ГРЭСи қурувчилари 11-блокни фойдаланишга топширишга ҳозирланмоқдалар. 160 минг киловатт қувватга эга бўлган бу блок муддатидан деярли бир йил олдин қуриб тамомланади. 9-блокни қуришда ҳам пландаги кўрсаткичлар ортиғи билан бажарилмоқда. Суратда: қурилиш бригадаси бошлиғи В. Кожевников (чапда) монтажчи В. Сушков ва П. Гутинцев билан навбатдаги ишларни маслаҳатлашмоқда.

А. Авазов фотоси. (ЎзТАГ).

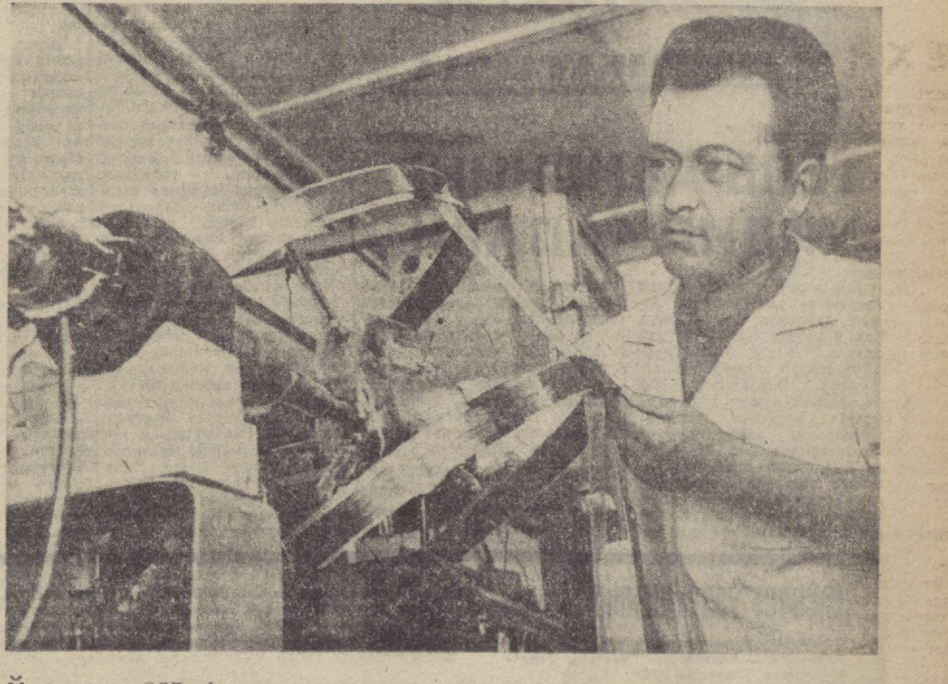

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг электроника институти газ электроникаси лабораториясида атом ва ионларнинг организмга таъсири тадқиқ этилмоқда. Бу ишда илмий ходим Суннат Ғойибов ҳам қатнашмоқда.

И. Глауберзон фотоси.

СССР ПАРЛАМЕНТ ГРУППАСИНИНГ УМУМИЙ ЙИҒИЛИШИ

15 июлда Катта Кремль саройида СССР парламент группасининг умумий йиғилиши бўлиб ўтди.

Йиғилиш СССР парламент группаси комитетининг 1966 йил 3 августдан 1970 йил 15 июлгача ўтган давр ичидаги иши ҳақидаги ҳисоботини муҳокама қилиб, маъқуллади. Комитетнинг 56 кишидан иборат янги состави сайланди.

СССР Олий Совети Иттифоқ Советининг Раиси депутат **А. П. Шитиков** СССР парламент группасининг раиси қилиб сайланди. СССР Олий Совети Миллатлар Советининг Раиси депутат **Е. С. Насриддинова** группа раисининг биринчи ўринбосари қилиб сайланди. СССР композиторлари союзи правлениясининг секретари депутат **Д. Б. Кабалевский** ҳамда «Известия» газетасининг бош редактори депутат **Л. Н. Толкунов** группа раисининг ўринбосарлари қилиб сайландилар. «Известия» газетасининг сиёсий шарҳловчиси депутат **В. Л. Кудрявцев** группа секретари қилиб сайланди.

Шу куни янги составдаги СССР парламент группаси комитетининг мажлиси бўлиб ўтди. Мажлисда 11 кишидан иборат бюро сайланди. Бюрога группа раиси, унинг ўринбосарлари ва секретаридан ташқари депутатлардан **Г. С. Буценина, М. П. Георгадзе, А. Ф. Горкин, Г. А. Жуков, П. В. Кованов, П. Н. Федосеев** кирди.

Комитет чет мамлакатларнинг парламент аъзолари билан дўстлик секцияларининг раисларини тасдиқлади: **И. А. Манюшис** — Совет—Австрия, **П. Н. Федосеев** —Совет—Англия, **П. В. Кованов** — Совет—Бельгия, **Т. Н. Хренников** — Совет—Италия, **М. П. Георгадзе** — Совет — Мексика, **Г. А. Жуков** — Совет—Франция, **М. А. Прокофьев** — Совет — Япония дўстлик секциялари раислари бўлдилар.

Комитет ўз фаолиятининг баъзи масалаларини ҳам муҳокама қилди. (ТАСС).

КПСС XXIV СЪЕЗДИ ШАРАФИГА УМУМХАЛҚ МУСОБАҚАСИНИ АВЖ ОЛДИРАЙЛИК

ҲОСИЛДОРЛИК ОШАВЕРАДИ

КПСС XXIV съезди чақирилиши ҳақидаги хушхабар ва Янгиариқ район қишлоқ хўжалик меҳнаткашларининг мурожаати Янгиқўрғон районидаги «Комсомолобод» колхозининг пахтакорларини ҳам янги меҳнат зафарлари сари руҳлантириб юборди. Юбилей йилида 680 гектар майдонда мўл «оқ олтин» ҳосили етиштираётган колхоз пахтакорлари юксак зафар қучиш учун янги тадбирлар белгиладилар. Колхозда июль ойининг қолган кунлари ва август — ҳосил туплаш ойи деб эълон қилинди. Ана шундай долзарб кунларда колхоз партия ташкилоти ажойиб ташаббус билан майдонга чиқди. Колхоз коммунистларидан 100 киши ниҳолларни қондириб суғориш, озиқлантириш, ҳашаротларга қарши курашда деҳқонларга бош-қош бўлмоқдалар.

Колхоз қариялари ҳам ҳосил тўплаш ойида пахтакорларга мададкор бўлиш учун далаларга отландилар.

Қ. МАЛИКОВ.

ҒАЛЛАКОРЛАР АҲДИ

Зомин. (телефон орқали олинди.) «Ударник» совхози давлатга дон етказиб бериш плани ва социалистик мажбуриятини бажарганига анча бўлди. Етарли миқдорда уруғлик фонди ва чорва моллари учун ем ажратилди.

Бироқ совхоз далаларида комбайнлар ва ер ҳайдайдиган машиналар овози тобора янграмоқда. Ғалласи ўриб-йиғиб олинган майдонлар шудгор қилинмоқда.

— Ҳали қиладиган ишимиз кўп, — дейди комбайнчи Бозорбой Абдуллаев. — Қолган майдонлардаги ғаллани охирги граммигача ўриб-йиғиб оламиз, бир грамм доннинг нобуд бўлишига йўл қўймаймиз.

Совхоз механизаторлари сомонни чорва моллари қишлайдиган жойларга ташиб келтирмоқда. Тиним билмас ғаллакорлар келгуси йил мўл ҳосили учун тайёргарликни қизитиб юбордилар.

ГУЛЛАР КЎСАККА АЙЛАНЯПТИ

Янгиариқликларнинг ватанпарварлик ташаббусига қўшилган, КПСС XXIV съездини муносиб туҳфалар билан кутиб олишга аҳд қилган Ўзбекистон районидаги Охунбобоев номли совхоз пахтакорлари бу йил ҳосилдорликни гектар ҳисобига 40 центнерга етказишга бел боғлаганлар. Холмирза Бўриев, Раҳматали Аҳмедов, Каримжон Ашуров бошлиқ бригадаларнинг аъзолари эса 42-45 центнерлик марра учун курашмоқдалар.

Совхоз далаларида ғўзаларга тўртинчи комплекс ишлов бериш тугалланмоқда. Айни пайтда ниҳолларга «шарбат» оқизиляпти. Авжи баланд ғўзалар чаман бўлиб гуллаган. Кун сайин кўсакка айланаётган гуллар сони кўпайиб бормоқда.

А. ХАЗРАТҚУЛОВ,
М. УМАРОВ.

МОСКВА районидаги «Ленинград» колхозининг 7-бригадаси пахтакорлари 82 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 30 центнердан ҳосил олишга бел боғлаган. Шу кунларда механизаторлар КПСС XXIV съезди шарафига меҳнат вахтасида туриб ишлаб, ғўза парваришини тобора авж олдирмоқдалар. Суратда: колхознинг илғор механизатори коммунист Т. Содиқов.

З. Раҳимов фотоси.

СУВ, МЕХАНИЗАЦИЯ, МЕҲНАТ

Саратон кирди, жазирама кунлар бошланди. Ўсимликнинг сувга бўлган талаби ортди. Шоналаётган ғўзалар об-тобида суғориб борилмаса, шаштидан қайтиши мумкин. Кўп йиллик тажриба шуни кўрсатдики, ғўзанинг яхши ривожланиши, серҳосил бўлиши ҳар жиҳатдан сувчи билан механизаторга боғлиқдир.

Сувчи — ҳосил яратувчи, — деймиз. Ҳақиқатан ҳам шундай. Уста сувчи эгатларга сувни жилдиратиб оқизиб, ҳамма жойни, ҳар бир эгатни текис захлатади. Баландлик, нишоб эгатларни усталик билан суғориб, тупроқни яхши намлатади. Чуқур, пастроқ эгатларни сув босишига сира йўл қўймайди. Захлатиб суғорилган карталарда нам анча вақт сақланади, ғўзанинг томирлари ундан яхши баҳраманд бўлади.

Шу кунларда колхозимизда 16 та пахтачилик бригадаси бўйича 98 сувчи йигирма группага бўлиниб ғўза суғоряпти. Ҳар группага тажрибали сувчилар бошлиқ қилиб тайинланган. Пахта майдони катта бригадаларда иккитадан группа сувни бошқаради.

Фармон Болтаев бошлиқ бригадада 120 гектар ғўзани саккиз сувчи суғоради. Икки группадан иборат шу бригадада ҳар бир сувчига 15 гектардан ғўза майдони тўғри келади. Тошниёз Холмирзаев билан Абдураҳим Усмонов ўртоқлар бош бўлган сувчилар группаси қайси картани қачон суғоришни яхши билишади. Ўқариқлар бошига чимлар тайёрлаб қўйилган. Сув бир меъёрда таралади. Сувчилар фонарлар билан таъминланган, кечалари ҳам сувнинг эгатларга нормал таралишини билиб туришади. Бригадаларнинг бутун ғўзаси қондириб суғорилмоқда.

Группа бўлиб бир йўла ва механизациялаштирилган ҳолда суғориш намунали ташкил этилгани туфайли ғўзаларимиз текис ривожланмоқда. Техника ва сувдан унумли фойдаланишда самарали ютуқларга эришилмоқда. Чунончи, группа усулида суғорганда сув тежаб қолинмоқда. Суғорилган карталар кетма-кет етилиб, қатор оралари сифатли юмшатиб борилянти. Универсаллар бекор туриб қолмайди.

Ғўза парваришининг бориши ҳар 10 кунда якунлаб борилади. Суғориш, культивациянинг сифати ва суръатига қараб, тегишли чора-тадбирлар белгиланади. Илғор сувчилар ва механизаторлар рағбатлантириб борилади. Масалан, июннинг иккинчи ўн кунлигида шундай сувчилардан 15 кишининг ҳар бири 20 сўмдан пул ва вимпель билан мукофотланди. Худди шундай 15 илғор механизатор ҳам мукофот олди. Яна суғориш нормасини бажарган сувчига олтинчи разряд бўйича 3 сўм 10 тийиндан, уста сувчига қўшимча 20 процент ва бош сувчига 10 процент қўшимча ҳақ тўланади. Биринчи сув даврида норма 0,60 гектар қилиб белгиланган эди. Иккинчи суғоришда 0,80 гектар бўлди. Шу нормани ошириб бажарган сувчилар кунига 5-6 сўм, ойига 150 сўм ва ундан ошиқ ҳақ олмоқдалар. Ўроқбой Облоев, Муродқосим Маматқулов, Назрулла Ҳамроев, Бобоқанд Баҳрамовга ўхшаш уста сувчилар ҳар ойда 170-180 сўмдан иш ҳақи олмоқдалар.

Колхоз бош агрономи Акром Ҳасанов раҳбарлигида сифат комиссияси ишлаб турибди. Сифат комиссияси атрофига пост аъзолари, тажрибали деҳқонлар тортилган. Уларнинг ёрдами билан суғориш ва культивациянинг сифати ҳар беш кунда текшириб чиқилади. Текшириш натижалари колхоз правлениесида ёки участкалар бўйича муҳокама қилинади.

Ҳозирги вақтда далаларда 53 та культиватор жавлон уриб турибди. Булар асосан ғўза қатор ораларини юмшатяпти. Ғўзани озиқлантиряпти, суғоришга эгат оляпти. Шу кунгача 1620 гектар ғўза қатор оралари 4 марта узунасига ва 3 марта кўндалангига культивация қилинди. Барча ғўза майдони 3,7 марта озиқлантирилди. Йиллик норманинг 90 проценти миқдорида ўғит берилди. Иккинчи сувдан бошлаб ғўзага «шарбат» оқизяпмиз. Бунинг учун ҳар бир бригада даласида етарли маҳаллий ўғитлар жамғарилган. Ибодулла Хушвақтов, Чори Йўлдошев бошлиқ бригадаларда ғўзани озиқлантириш тугалланди. Ҳар гектарига 950-1000 килограммдан минерал ўғит солинди.

Колхозчиларимиз давлатга 1620 гектар ердан 5670 тонна пахта етказиб беришга аҳд қилишган. Шу мақсадда райондаги Ленин номли колхоз билан мусобақалашганмиз. Ч. Йўлдошев, Ф. Болтаев, И. Хушвақтов каби илғор бригада бошлиқлари гектаридан 40-45 центнердан хирмон кўтаришга бел боғлаганлар. КПСС Марказий Комитети июль Пленуми қарорларидан руҳланган колхозчиларимиз бу юксак маррани эгаллаш учун барча тадбирларни изчиллик билан амалга оширмоқдалар.

Ҳ. РАҲИМОВ,
Хатирчи районидаги «КПСС XXII съезди» колхозининг раиси.

РЕЖАЛАРИМИЗ

Совхозимиз коллективи КПСС Марказий Комитети июль Пленуми ҳужжатларини зўр қизиқиш билан ўрганмоқда. Пленум биз, қишлоқ хўжалик ходимларининг узоқ йилга мўлжалланган жанговар иш программамизни белгилаб, қишлоқ хўжалигини тараққий эттиришнинг истиқболларини кўрсатиб берди.

Пленум қарорларидан руҳланган совхозимиз меҳнат аҳли ўз зиммасига оширилган мажбурият қабул қилди. Юбилей йилида давлат омборига 15.000 тонна «оқ олтин» тўкамиз. Шиоримиз, аҳд-паймонимиз шундай!

Ўтган йили пахта тайёрлаш плани бажарилмай қолди. Бунга еримизнинг шўрланиши, чигитни кеч экканимиз сабаб бўлди. Бунинг устига об-ҳаво пахтачилик учун ноқулай келди. Бу йил ана шу доғни ювиш, қарзни узиш, зиммага олинган социалистик мажбуриятни ошириб бажариш тадбирларини белгилаб, изчиллик билан амалга оширмоқдамиз.

Умумий пахта майдонининг 4.800 гектари капитал планировкадан чиқарилди. Катта майдонларда дренаж қурилди. Иккита янги бўлим ташкил қилинди. Ҳозир ҳар гектар ерда 90 минг тупга яқин кўчат бўлиб, ғўзалар қийғос кўсак тугяпти. Э. Абдураимов, М. Содиқов, Н. Абдуллаев ўртоқлар бошқарувчилик қилаётган бўлимлардаги ғўзалар айниқса серҳосил бўлиб ўсяпти. Улар пахта ҳосилдорлигини гектар бошига беш центнер ошириш мажбуриятини олганлар. Пленум қарорларини ҳаётга татбиқ этаётган У. Саидқулов, А. Альбеков бошлиқ бригадаларнинг пахтакорлари 35-40 центнерлик маррани кўзлаб деҳқончилик қилмоқдалар.

Ишда сифат масаласига катта эътибор бераётирмиз. Шу мақсадда махсус сифат комиссияси тузилди. Комиссия аъзолари культивация, экинни суғориш, қишлоқ хўжалик зараркунандаларига қарши кураш ишлари устидан назоратни кучайтирмоқдалар. Уларнинг тавсияси билан дала ишлари илғорлари рағбатлантирилмоқда.

С. УСМОНОВ,
Сирдарё областидаги Герман Титов номли совхоз директори.

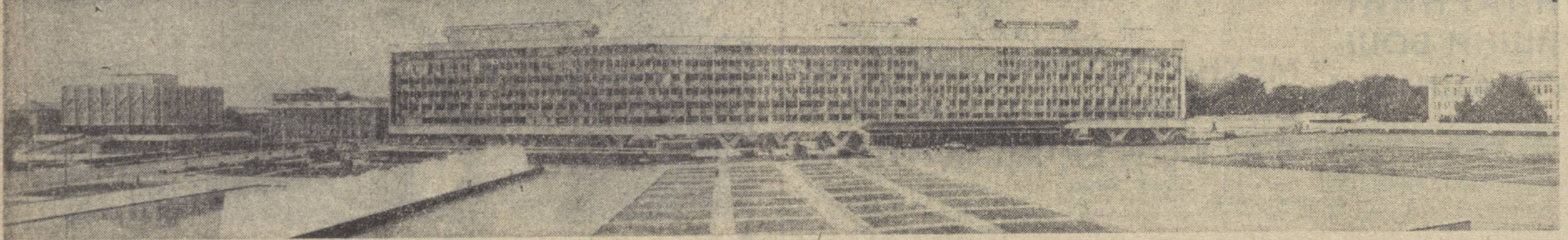

Суратда: Тошкент. Ленин майдони.

И. Глауберзон фотоси.

КИНО

КИЧИК БИНОДА

Узимизники — «ЧАЙКА», «ЎЗБЕКИСТОН 25 ЙИЛЛИГИ» (кундуз ва кечқурун).

Уғирланган — «СПУТНИК», «ТОШКЕНТ СОВЕТИНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ» (кундуз ва кечқурун), «МОСКВА» (эрталаб соат 11 ярим, кундуз 3 ярим ва кеч 7 да).

Уч ёқлама текширув — «ЎЗБЕКИСТОН» «ВОСТОК» (кундуз ва кечқурун).

Севги ёши (эрталаб соат 11, кундуз 1, 3, 5 ярим ва кеч 7 яримда). **Графиня Коссель** (кеч соат 8.45 минутда) — САНЪАТ САРОЙИ.

Она муҳаббати — НАВОИЙ номли (кундуз ва кечқурун).

Онам эрга тегди — «ДРУЖБА» (кундуз ва кечқурун).

Яшасин севги! — «МОСКВА» кундуз соат 1, 5 ва кеч 9 да).

ЁЗГИ БИНОДА

(Кеч соат 9 ва 10 яримда бошланади).

Австралиялик учун хотин — «РАКЕТА».

Яшасин севги! — ТЕЛЬМАН номли.

Уғирланган — «ФЕСТИВАЛЬ».

Ўзбекистон ССР Маориф министрлиги

Г. С. ТИТОВ НОМИДАГИ РЕСПУБЛИКА ИХТИСОСЛАШГАН МАКТАБ-ИНТЕРНАТИ

1970/71 ўқув йили учун гимнастика ва сузиш бўйича 3, 4, 5, 6, 7 синфларга;

енгил атлетика ва футбол бўйича 5, 6, 7 синфларга

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Ҳамда 8, 9 синфларга қўшимча ўқувчилар қабул қилади.

Соғлиғи аъло даражада бўлган ва умумий таълим предметларидан «яхши» ва «аъло» баҳоларга эга бўлган ўқувчилар қабул қилинади.

Машғулотлар ўзбек ва рус тилларида олиб борилади.

Ўқувчилар мактаб-интернатда ўрта маълумот, юқори классли спортчи унвонини оладилар.

Ўқувчилар республика мусобақаларида ўз областларининг шарафини ҳимоя қилиш ҳуқуқига эгадирлар.

Мактабни тугатганлар хоҳлаган олий ўқув юртларига кириб ўқишлари мумкин.

Кирувчилар: туғилганлиги тўғрисидаги гувоҳнома (асли), ўзлаштириш табели, 23, 26, формадаги шахсий медицина картаси, ота-оналарининг турар жойидан (қарамоғидагилар кўрсатилган ҳолда) ва иш жойлари (иш ҳақлари кўрсатилган)дан справкалар, 6 дона фотосурат (3Х4) топширадилар.

Аризалар — 10 августгача қабул қилинади.

Қабул имтиҳонлари спорт тайёргарлиги ва умумий жисмоний тарбия бўйича 20 августгача ўтказилади.

Мурожаат учун адрес: Тошкент-97, Чилонзор район, Ҳ. Турсунқулов кўчаси, 38-уй.

ЎЗБЕКИСТОН ССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИНИНГ ПРОФЕССИОНАЛ ТЕХНИКА ТАЪЛИМИ ДАВЛАТ КОМИТЕТИ

ҚЎҚОН ШАҲАР 28-ШАҲАР ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ

1970—1971 ўқув йили учун (имтиҳонсиз)

8—10 синф ҳажмида маълумоти бўлган 15—17 ёшли йигит-қизларни

ЎҚИШГА ТАКЛИФ ҚИЛАДИ

Билим юрти Қизил байроқли ип йигирув-лайпоқ тўқув комбинати учун кеттелшчиқалар, тўқувчилар, йигирувчилар ва ўровчилар.

Пойафзал фабрикаси учун бичувчилар ва пойафзал тикувчилар тайёрлайди.

Ўқиш муддати 1 йилдан 2 йилгача. Таълим даври ишлаб чиқариш стажига қўшилади.

Билим юртига қабул қилинганлар ҳар куни уч маҳал бепул иссиқ овқат, кийим-бош ва пойафзал билан таъминаладилар. Эҳтиёжи борларга ётоқхона берилади.

Машғулотлар 1 сентябрдан бошланади.

Билим юрти ҳузурида кечки мактаб, клуб ва кутубхона мавжуд. Билим юртида бадиий ҳаваскорлик, техника ва бадиий ижодиёт, фотография, бичиш-тикиш ва спорт тўгаралари доимий равишда ишлаб туради.

Хохловчилар енгил саноат техникумига ўқишни давом эттиришлари мумкин.

Билим юртига кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширадилар: директор номига ариза, автобиография, маълумоти ҳақидаги ҳужжат, турар-жойдан справка, 8 та 3х4 ҳажмдаги фотосурат, белгиланган форма бўйича медицина справкаси.

Мурожаат учун адрес: Қўқон шаҳар, Пархоменко кўчаси, 16 уй. Телефон № 37-77.

Турли мамлакатларда

ТЕЛЬ-АВИВНИНГ УЙДИРМАЛАРИ

Бировнинг уйига бузиб кирган таловчи зарбага учраса, дарров жуфтакни ростлаб қочишни афзалроқ деб билади, албатта. Аммо Тель-Авивдагилар бунақа қилмаётирлар. Бирлашган Араб Республикасининг ҳаво ҳужуми мудофаа кучлари Исроилнинг «Фантом» самолётларидан бир нечтасини Бирлашган Араб Республикаси теласида кетма-кет уриб тушириб, яхши сабоқ берганларидан кейин Голда Меир ҳукуматининг экстремистлари аюҳаннос солиб бутун дунёни бошларига кўтардилар.

Исроил пропагандаси ва АҚШдаги сионистлар тарафдори бўлган газеталар васвасага тушиб ёзган шарҳларида (сиёсатда васвасага тушиш эса — хатарли иш) бу воқеани АҚШнинг ва бутун ғарб дунёсининг манфаатларига... «Таҳдид солувчи» воқеа, деб кўрсатишга уринмоқдалар. Исроилнинг бош министри Голда Меир Исроил бош штабининг бошлиғи генерал Барлев билан бирга дарров Америка телевидениеси орқали сўзга чиқиб, деб ёзади Франциядаги «Фигаро» газетаси, ўзларининг ваҳимали гаплари билан Вашингтонни Араб-Исроил можаросига тағин ҳам активроқ аралаштиришга уриндилар.

Исроил ҳукмдорлари босқинчилик кайфиятларига, чамаси, шу қадар берилиб кетибдиларки, натижада улар Исроил чегараси қаерда тугаб, бошқа давлатлар чегараси қаерда бошланишини фарқ қилолмайдиган бўлиб қолишибди. Милитаризм кайфияти билан маст бўлиб қолган Меир хонимнинг кўзи ҳақиқатни кўролмайдиган бўлиб қолди. Ҳақиқат шундан иборатки, Исроил авиациясининг Миср шаҳарлари ва қишлоқларига қилаётган қароқчилик ҳужумларини даф қила бериб тажриба орттирган Бирлашган Араб Республикаси қуролли кучларининг жанговар маҳорати ошиб кетди. Яқин Шарқдаги вазиятда пайдо бўлган янгилик ҳам мана шу. Бирлашган Араб Республикасининг ҳаво ҳужумига қарши жангчилари жонажон диёрларини мудофаа қилиб, душман самолётларини уриб туширмоқдалар. Бу — уларнинг муқаддас бурчи.

Аммо, бу ҳол Меир хонимга ёқмаяпти. Исроил самолётлари араб территориясининг ичкарисига ўғриларча бостириб кирганида, бунга мисрликлар тегишли зарба бермоқдалар. Бу ҳам Меир хонимга сира ёқмаяпти. Чунки у ўзи қилаётган агрессиянинг жазосиз қолишини, оккупация қилиб олинган араб ерларининг Исроилга бириктириб қўйилишини истайди. Шунинг учун ҳам Исроил ҳукумати Хавфсизлик Кенгашининг 1967 йил 22 ноябрдаги резолюциясини бажаришдан бош тортиб қайсарлик қилмоқда. У Хавфсизлик Кенгашининг мана шу резолюциясини тан оламиз, деб ҳатто шу вақтгача ҳам айтгани йўқ.

Агар Исроил ҳақиқатан тинчлик бўлишини истаса, бунинг учун йўл очиқ — Хавфсизлик Кенгашининг ноябрь ойидаги резолюциясида қайд қилиб ўтилган ҳамма моддаларни бажариш: 1967 йилги июнь авантюраси вақтида босиб олинган араб территорияларидан қўшинларни олиб чиқиб кетиш керак. Лекин, Меирнинг мияси бошқа нарса билан банд, у нуқул Яқин Шарқдаги вазиятни қандай қилиб яна кўпроқ кескинлаштиришни, васвасали гаплар айтиб, бошқа мамлакатларнинг миясини қотиришни ўйлайди, холос. Исроил пропагандаси бошлаб берган аюҳаннос қўшимча яна анчагина «Фантом» ва «Скайхок» самолётларини олиш мақсадини кўзлаётганлиги ҳеч кимга сир эмас-ку, ахир.

Исроил экстремистлари Яқин Шарқдаги уруш оловини янада кўпроқ ловуллата олмай жиғибийрон бўлмоқдалар. Меир хоним ўзининг жазавасини босса бўлмасмикин?

Араб халқлари ўз суверенитетини ва территориал бутунлигини ҳимоя қилмоқда. Уларнинг мудофааси мустаҳкамланмоқда. Шу сабабли Тель-Авив ҳар қанча дўқпўписа қилса ҳам ўзининг ҳаққоний ишини ҳимоя қиладиганларни қўрқита олмайди.

В. ПОПОВ,
ТАСС шарҳчиси.

ТЕЛЕТАЙП ЛЕНТАСИДАН

● **ВЕНА.** Бу ердаги Америка элчихонаси биносида стратегик қуроллар билан қуролланиш пойгасини тўхтатиш масалалари юзасидан олиб борилаётган музокараларда СССР ва АҚШ делегацияларининг навбатдаги мажлиси бўлди.

● **РИМ.** «Унита» газетасининг ёзишича, Италиянинг энг катта областларидан бири — Тоскана область кенгашининг раиси қилиб коммунист Э. Габбужани сайланди. Кенгаш аъзоларининг кўпчилиги — коммунистлар, социалистлар ва Италия пролетар бирлиги социалистик партиясининг вакиллари уни ёқлаб овоз беришди.

● **ВАРШАВА.** В. И. Ленин номидаги Гданьск кемасозлик устахонасида СССР буюртмаси билан қурилган янги кема тантанали вазиятда сувга туширилди. Кемага буюк революционер, Вьетнам халқининг доҳийси Ҳо Ши Мин номи берилди.

● **ЛОНДОН.** Англия пойтахтида оммавий митинг бўлиб ўтди. Митинг қатнашчилари Шимолий Ирландияда вужудга келган оғир аҳвол туфайли Англия ҳукуматини қораладилар ва Ольстердаги сиёсий маҳбусларнинг озод этилишини талаб қилдилар.

(ТАСС).

Редактор ўринбосари **Х. ЕДГОРОВ.**

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Орган Центрального Комитета Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР.

Бизнинг адрес ва телефонлар: ТОШКЕНТ «ПРАВДА ВОСТОКА» кўчаси № 26. Редактор — 333793, Редактор ўринбосарлари — 337914, 339323, Масъул секретарь — 334455, Масъул секретарь ўринбосарлари — 337283, Партия турмуши — 333469, 337221, Марксизм-ленинизм назариясини пропаганда қилиш — 331455, Халқаро ҳаёт — 337221, Саноат, капитал қурилиш ва транспорт — 334780, Совет қурилиши — 333258, Қишлоқ хўжалиги — 337604, Адабиёт ва санъат — 332036, 331216 Фан, мактаб ва олий ўқув юртлари — 334451, Маҳаллий ахборот ва спорт — 332347, Оммавий ишлар ва хатлар — 338679, 333553, Иллюстрация — 334524, Стенографистка — 337343, Корректура — 337162, Эълонлар — 338142, Коммутатор — 330249, 330250, 330251, 330252, 330253, 330254, 330255, 330256, 330257, 330258. ОБЛАСТЬ МУХБИРЛАРИ, Андижон — 48—85, Бухоро 3—31—42, Қарши — 38—42, Нукус — 42—62, Самарқанд 31—972, Термиз 23—27, Урганч 34—55, Гулистон — 22—09.

№ Г. — 166. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг босмахонаси. Тошкент шаҳри. ИНДЕКС 64583. Р.04240.